

כיצד נתייחס לכל הקורה אותנו?

- לא ויתר על קביעות לימודו - סיפור השגחה.

- כל מקרינו ודברינו אין בהם טבע

- חובת ההתבטלות לדעת גדולי ישראל

- סברת הלומדים הפוכה מאותם שאינם לומדים

- תינוק ששבר וחתול ששבר, מי חייב ומי פטור?

- מדוע נבראה השמש?

- להיות מן הנעלבים ולא מן העולבים

- חכמתו של הנודע ביהודה לגילוי האמת

- עקיפה מסכנת חיים!!!

- תסכול מורט עצבים

- מעשה נשגב ונסתר שנעשה ע"י ד"ר רוטשילד

- מבט של אדם גדול בדור - בהשקפה התורתית

- התמודדות קלה יותר

- רואה מעבר לקיר

- בחירה בתוך הערפל

- השגחה מתוך "העיניים"!

- משחק המחבואים

כיצד נתייחס לכל הקורה אותנו? וכיצד הדברים קשורים ל"דעת תורה"?

במאמרנו זה ננסה לתת מבט קצת יותר פנימי באספקלריא של חז"ל ושל תורתנו הקדושה בכל הקורה אותנו, וכיצד יש קשר ישיר בין הדברים למושג הנקרא "דעת תורה", ובזה נוכל להבין מהי בעצם "דעת תורה"? מדוע היא כל כך חשובה בעולמנו כיהודים מאמינים, וכיצד היא כל כך מכריעה בעולמו של היהודי המאמין, יהיה מי שיהיה, ללא קשר לרמתו הרוחנית. ונקדים:

כמובן שכל דבר שקורה עמנו כאן בעולם הזה, אם נתבונן בו לעומק נראה שחבוי בו בעצם נס, אוסף של צירופי מקרים שכל אחד בפני עצמו, נראה סתמי ושיגרת. אבל במבט אמיתי, רואים את יד הבורא השולטת בכל פרט. ובעצם, כל מה שקורה איתנו, זה עוד נדבך שה' יתברך בונה עבור הטוב המושלם שלנו. ובפרט כאשר העניינים משתלשלים לא בדיוק על פי בחירת האדם, וכך הוא רואה במוחש את חלק הסיבה והמסובב בהשגחה העליונה ועל ידי זה מתחבר ביותר לחלק האמוני שבתוכו. ברור ללא שום ספק שכל שיהיה האדם צמוד לתורה ולדעת תורה, היינו לתלמידי חכמים, כך יתיישב שכלו, תתרומם פנימיותו, ויוכל להביט אל נכון על כל מאורע ומאורע שמתרחש עמו וסביבו, ובתוצאת הדברים ללא ספק תתחזק אמונתו. ונפתח במעשה.

לא ויתר על קביעות לימודו-סיפור השגחה

בימי בין הזמנים, הגיעו משפחת ב. לנפוש באזור הצפון, כשבמשך כל היום הראשון הם היו עסוקים בארגון התיקים, בנסיעה ארוכה ומתישה והתמקמות במקום הנופש. בשעת לילה מאוחרת (בסביבות השעה 12.20) נזכר האב לפתע שלא השלים את חוק לימודי היומי והחליט ללכת לבית הכנסת הסמוך ללמוד שם ברגיעה וביישוב הדעת לפני שיעלה על יצועו לאחר היום המפרך. לאחר כמחצית השעה, נכנסו לבית הכנסת שלושה בחורים צעירים ומותשים והתיישבו שם. לאחר שסיים, ניגש אליהם האב ובירר לשלומם, כך התפתחה ביניהם שיחה קצרה בה התגלה לו שאין להם היכן לישון ואף הרעב נתן בהם את אותותיו כיון שכל היום לא הכניסו דבר מה לפיהם, הואיל וכך, הוא החליט להזמין למתחם שאותו שכרו לימי הנופש, שם הגיש לפניהם ארוחה דשנה, לאחר מכן הקצה להם חדר לשינה, לנוח מעט מעמל היום. בבוקר השכימו הבחורים, הודו למיטיבם בפה מלא על חסדו ופנו לדרכם. לאחר ימי הנופש נכנסו בני המשפחה לרכב ויצאו לכיוון ביתם.

אלא שבאמצע הדרך, באחד הצירים המפותלים והארוכים, אירעה תקלה חמורה ברכב, וכולם נאלצו לרדת ולעמוד בצד הדרך... לאחר מספר דקות הבין אבי המשפחה את גודל הבעיה אליה נקלעו... מזג האוויר היה שרבי ביותר, בתוך הרכב המושבת אי אפשר היה לשהות מחמת עומס החום, וגם בחוץ היה מסוכן לעמוד... ובפרט שגם הוריו, זוג מבוגרים, נלוו אליהם, דבר שהיטיב להם ולו צער רב.

גם מונית לא היה שייך להשיג באותו מקום, ורק לאחר כמחצית השעה, נאמר להם בתחנת המונית שבעוד שעה וחצי אחד הנהגים יתפנה להגיע אליהם תמורת סכום מפולפל... האב כמעט היה נואש.

והנה, לאחר מספר דקות נעצר בנתיב הנגדי רכב ממנו בצבצו ידיים מנפנפות... לקח לו דקה להבין מי מנופף לו ואז זיהה את קבוצת הנהגים שהתארחו אצלו בלילה הראשון במתחם הנופש. כמובן שנהג הרכב, לפי הפצרת הנהגים, לקח את ההורים המבוגרים והילדים הקטנים שסבלו סבל רב מהחום השרבי והוביל אותם למחוז חפצם. ואז נסגר לו המעגל!

ההחלטה שלא לוותר על קביעות הלימוד שלו גם בסופו של יום מפרך ועמוס, היא זו שהפגישה בעצם בינו ובין הנערים שהיטיב עמהם, שהם היו שלוחיו של מקום להיטיב עמו כאשר נקלע למצוקה אמיתית. בפרשתנו, פרשת בא, אנו נחשפים לאחד היסודות הגדולים ביותר ביסודות האמונה הצרופה בבורא, וידועים דברי הרמב"ן המפורסמים אשר מן הראוי לכל אדם לשננם תדיר ובכך לחזק ולבסס את אמונתו והשקפתו הטהורה, ולקבל מבט נכון ואמיתי על החיים בכלל ועל מציאותו כאדם בהם, בפרט.

כל דברינו ומקרינו אין בהם טבע

אדם נוטה במהלך חייו לראות דברים מסוימים, כמובנים או לא מובנים מאליהם. כחלק ממהלך טבעי כביכול כזה או אחר, וכיוצא בזה. הבנה זו נובעת מחוסר התבוננות בתכלית בריאת האדם ובקורה בסביבתו. וכה כתב הרמב"ן בסוף פרשתנו (יג, טז): "מן הניסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בניסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות - יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם - יכריתנו עונשו, הכל בגזרת עליון".

חובת ההתבטלות לדעת גדולי ישראל

לאחר שעמדנו על החילוק שבין המבט על העולם על פי תורה, אשר הוא מבט אחר לחלוטין מהמבט ה**טבעי** – דהיינו כל מה שמוגדר בטבע, על העולם. נחدد את השוני ביניהם: אין הכוונה רק שעצם מציאות העולם אחר נתינת התורה כבר הופכת את האדם להיות כמי שמביט על העולם במבט של דעת תורה! אלא הדבר תלוי בעיקר בעבודת האדם, בחיבורו לתורה, בשקיעותו ובהתמדתו בה. אף שודאי שבהתבוננות בכל הקורה אותו יוכל לראות עין בעין את השגחת הבורא יתברך, וכפי שהרחיב הרמב"ן הני"ל, שמתוך הניסים הגלויים הרי שהאדם מודה בניסים הנסתרים, ועליו לידע שאין מושג של "טבע", אלא הכל בגזירת עליון. מכל מקום עליו להרחיב ולהשריש ידיעה זו בכל תחומי החיים, בהלכות והליכות, חוקי משפטי הממון ועניני ההנהגה וההשקפה. כדי להשיג, ולו במעט, מהי דרכה של תורה בכל הענינים הללו צריך האדם להשקיע את כל כולו, ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, הגופניים והנפשיים, בלימוד התורה. וכולי האי ואולי יזכה לכוון דעתו לדעת תורה. ממילא, מן הראוי להכיר בכך שמוטל עליו לבטל את דעתנו בפני דעתם של גדולי ישראל ומאורי הדור, עמלי התורה היונקים מעץ החיים, אשר עמלו וטרחו, ביגיעה ובעמל, בלימוד התורה בשקידה ובהתמדה ללא ליאות, עדי זכו וכל מחשבתם מחשבה של תורה!!! דעתם היא **דעת תורה!!!** התורה והם חד הוא, והיא קניינם.

דעת בעלי בתים-היפך דעת תורה!!!

אמנם, יש המתיימרים ומתנשאים לומר שאין דעתם שלהם פחותה מדעת חכמי הדור, וחיובא רמיא עלן לידע כי הזלזול בנושאי התורה נובע ממדת הגאווה השוררת במי שאין להם תורה ולא ריח תורה והם ריקים ופוחזים ממש. וכמאמר חז"ל (קידושין מט, ב): "סימן לגסות הרוח עניות בתורה", וכגודל גאוותם כן גודל עניותם. יש אשר החציפו והעיזו יותר מכך, פורקי העול ופורקי היראה מבינים אחרת, צועקים ברחובות קריה במר לשונם, ומעירים הערות על הנהגתם של גדולי הדור, ועליהם יאות המאמר המובא בסמ"ע (חוי"מ סימן ג):

"דעת בעלי בתים - היפך דעת תורה"!!!

ונדגיש, אין בדברים אלו בכדי לזלזל או להמעיט בערכם של, ציבור בעלי הבתים היקר, העמל לפרנסתו אך בד בבד מכניע עצמו כלפי מאורי התורה. כל מטרתנו כאן היא לחזק את הנקודה שלצערנו נחלשה קצת במשך הדורות על ידי אנשי בליעל, חסרי דת ומדע, שעניינהם צרה בתלמידי חכמים, וקנאתם בהם הייתה להם לרועץ.

כבר קבע במסמרות מרן החזון-איש (אמונה-ובטחון פרק ל) בנוגע להוראת גדולי הדור: "התורה הכשירתם לדון ולהורות, ובכלל זה כל הנהגת העולם בדברים המתרחשים יום יום".

אין שום שאלה בתורה שאין עליה תשובה בתורה!!!

בספר לקח טוב (ח"ו עמ' כג) הביא מהחפץ חיים בשם הגאון ר' איצלה מפוניבז', שאמר: **"אין שום שאלה בעולם שאין למצוא עליה תשובה בתורתנו הקדושה. דרושות רק עינים מאירות לגלות היכן היא כתובה"**.

הגם כי בענייני הציבור לפעמים כמה גדולי-תורה חלוקים ביניהם. מכל מקום יש לדעת בידיעה ברורה שאין זה עניינם של המון העם, ומה לנו להכניס ראשינו בין ההרים הגבוהים, וביותר, אין עובדה זו צריכה לגרום ח"ו להימנעות מהזדקקות לדעתם של גדולי התורה בכלל, ואין היא פוטרת כל איש ציבור לעשות לו רב, ולשאול את פי מי שהוא מכירו או יודע בו שהוא המורם מעם, איש אמת, תלמיד חכם וצדיק, ואשר יודע שהוא סומך עליו בכל ענייני התורה והחיים.

סברת הלומדים הפוכה מהבנת אלו שאינם לומדים

מקור הדברים הוא בגמרא סנהדרין (כג, א) שם מובאת ברייתא המספרת על נקיי הדעת שבירושלים שלא היו יושבין בדין אלא אם כן יודעין מי יושב עמהן, ומרן השו"ע (ח"ו"מ סי' ג ס"ד) כתב וז"ל, וצריך שיהיו כל היושבים בבית דין תלמידי חכמים וראויים, ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי יושב, שמא ישב עם אנשים שאינם הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים ולא בכלל בית דין.

והביא הסמ"ע (ס"ק יג) את שכתב מהרי"ו למהר"ש וז"ל: **"ואם תשמע לעצתי, לא תשב אצל הקהל בשום דין, שידעת שפסקי הבעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים" וכו' עכ"ל.**

החלק החמישי בשולחן ערוך

ידוע שמעבר לארבעה חלקי שולחן ערוך, ישנו שולחן ערוך החמישי, דהיינו "דעת תורה" בנושאים לא כתובים, ושלא מדברים הספרים מהם, וגם בהם צריכים לדעת איך להתנהג בהם על פי רצון ה' ותורתנו הקדושה, ודברים אלו מוסרם ה' יתברך בכל דור ודור לחכמים האמיתיים שבדור. והרבה מאד פעמים דעתם הקדושה נוגדת לשכל הפשוט ולדעת המון העם ועמי הארץ, ואפילו בעלי בתים תורניים (דהיינו עם רקע תורני וכו').

וכמו שמצאנו אצל מרדכי הצדיק אשר לא כרע ולא השתחוה להמון, והרבה לא הבינו למה ועל מה עשה כן והתעקש על כך, ולמה היה צריך לגרום בצרה הגדולה של גזירת המן להרוג ולהשמיד ולאבד (וחלקם דיברו על כך בפה, וחלקם חשבו כך בליבם), וכן לא הבינו למה אסר עליהם ללכת לסעודות ומשתאות של אחשוורוש מאחר שהכל היה במוצרים כשרים למהדרין ולדעתם היה בדבר משום שלום מלכות, והאמת היתה הפוכה שמה שנהנו מסעודות אותו רגע, זה היה הגורם לגזירות הקשות (מגילה יב, א).

וצריך להבין, מדוע דעת בעלי הבתים היא היפך דעת תורה?

ולפני שנבוא אל הביאור נביא כמה דוגמאות לדבר כדי שנדע עד היכן הדברים מגיעים.

למרות הכל...המסקנא הפוכה

מסופר שהבית הלוי הסביר את העניין כך, שאם בעל הבית היה נתקל בשאלה בהלכה, והיה מתחיל במקור הדבר בסוגיית הגמרא עם רש"י ותוספות, ואחר כך היה רואה את דברי הרא"ש והרי"ף הר"ן והנימוקי יוסף, ועובר לראות מה כתבו הרשב"א והריטב"א הרמב"ן והרמ"ה המאירי והר"י מיגאש ורבינו ירוחם והעיטור והאגודה וספר התרומות ורבינו יונה ורבינו פרץ ורבינו דוד מבונפיד, ובסופו של דבר מסכם כל השיטות, ולא מסתפק בזה אלא לומד את הרמב"ם ונושאי כליו, והטור והבית יוסף והדרכי משה, והשו"ע עם הש"ך והט"ז והפתחי תשובה, ואחר כך היה לומד את כל השות"י"ם העוסקים בנידון, ומסכם שוב את כל השיטות עד לאחרוני האחרונים, והמסקנא המתבקשת היתה ברורה לו שהדין נוטה לכך שהוא פטור, אז תדע שהוא חייב, כי דעת בעלי בתים הוא היפך דעת תורה...

והדברים מבהילים!!!

אדם יכול לברר הלכה עם כל ההיקף העצום שבה, לא יניח פינה וזוית, לפרטי פרטים, ובכל אופן יגיע למסקנא... לא נכונה!!!

היה שואל לבעלי המסחר ופוסק היפך מדעתם

מסופר על אחד מטובי הוגי הדעות בציבור התורני (הרב משה שיינפלד ז"ל) שמתוקף תפקידו כתב מאמרים העוסקים בבעיות השעה והיה מכוון תמיד לדעת גדולי התורה המנחים את הציבור בהשקפה הטהורה. כששאלוהו איך הוא יודע לקלוע לדעתם, ענה שבאמת אין לו ידיעה כלל, רק שקודם שהוא נוטל את קולמוסו יוצא הוא לרחובה של עיר ומבקש את העוברים ושבים להביע דעתם בנושא זה ובסוגיא זו, שומע את מה שהם אומרים, חוזר לביתו וכותב בדיוק... ההיפך!!! כי דעת בעלי בתים היפך דעת תורה...

תינוק ששבר וחתול ששבר, מי חייבומי פטור?

החפץ חיים נתן דוגמא הממחישה את הדבר :

אם שואלים עם הארץ, מה הדין אם ילד קטן שבר חלון, האם אביו חייב לשלם?

בודאי יענה שהוא חייב! כי היה לו לשמור ולחנך את בנו.

ואם חוזרים ושואלים, לאותו אדם יש חתול, והחתול שבר חלון האם הוא חייב לשלם?

ישיב שהוא פטור! כי מה היה לו לעשות? הלא חתול הוא חתול.

ולעומת זאת, דין תורה הוא שילד ששבר הוא קטן המזיק וקיימא לן שפטור, ואילו חתול ששבר דינו כשור המזיק ולכן חייב.

מדוע נבראה השמש?

והמשיך החפץ חיים להמחיש את החילוק שבין עמי ארצות לתלמידי חכמים.

שאם שואלים לעם הארץ, למה ברא הקב"ה את השמש?

בודאי יענה שהוא כדי להחם ולהאיר את העולם.

אולם הכתוב מגלה - "ויאמר אלקים יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה, והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים".

ופירש רש"י – "לאותות" - כשהמאורות לוקים - סימן רע הוא לעולם וכו', ורק בסוף העניין נאמר "ויתן אותם אלקים ברקיע השמים להאיר על הארץ", שזוהי עוד סיבה, אבל עיקר בריאתה נועד "לאותות ולמועדים לימים ולשנים".

נזקי קטן ואחריותם

כך גם מצינו בשם גאון המוסר רבי ישראל מסלנט זצוק"ל.

כאשר רצה לבטא לפני קהל שומעיו את ההבדל בין דעת תורה לדעת בעלי בתים, אמר: כל אדם פשוט אומר, שעל ילדיו הקטנים – אחראי האב. עליו מוטל לחנך את בניו וכן חייב הוא לשמור עליהם שלא יזיקו. ועל כן כשהקטנים מזיקים ההורים חייבים לשלם, כיון שלא עשו את המוטל עליהם. אבל כשיש לאדם בעלי חיים אין הוא יכול לקבל על עצמו אחריותם, וכי אפשר לשמור בעלי חיים? ממילא צריך הוא – לדעתו – להפטר מחיוב נזיקהם. זוהי דעת בעלי-בתים.

אבל דעת-תורה אומרת להיפך, על נזקי ממונו אדם חייב ועל נזקי בניו הקטנים פטור, שכן חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה. אדם שיש בו דעת חכמה ומוסר, אזי הבנתו וראייתו שונה בתכלית. השקפת התורה אינה צמודה להגיון של האדם! אלא להיפך. האדם צריך לחבר את הגיונו להגיון של התורה!!!

להיות מן הנעלבים ואינם עולבים

צריך לדעת שלא רק במשפטי הממון, בהלכות נזיקין ושאר הלכות, דרושה דעת תורה צרופה, אלא אף בכל מה שנוגע לפעולות האדם ביום-יום.

ונסביר, הנה כשנפגשים שני ידידים מכבר הימים וכל אחד מתעניין ושואל בשלום רעהו, ומעניין לעניין מספר אחד לשני שהיה לו דין ודברים עם מעבידו או חברו, ושחברו התקיף אותו והעליב אותו בצורה קשה ובוטה. שואלו חברו ומה ענית לו על הדברים הקשים. והוא משיב, לא ידעתי מה לענות ושתקתי.

שוחק עליו חברו ואומר לו: בטלן גדול אתה! אני במקומך הייתי מעמידו על מקומו, לא הייתי שותק על דברים חמורים אלו. ועוד מוסיף לו כמין מסר: דע לך! אדם הנוהג כמוך ושותק, מיד קופצים על ראשו והוא נעשה מושפל, צריכים לדעת לשמור קצת על הכבוד העצמי.

להבדיל, חז"ל בגיטין (ו, ב) סברו אחרת, "הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר: "ואוהבו כצאת השמש בגבורתו".

זוהי דעת-תורה.

גזל במובנים תורניים

בדרך אגב, נציין מספר דוגמאות שנחשבות לגזל אף שבני אדם אינם רואים אותם כך:

א. צדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם מפני שאין פושטים ידיהם בגזל (חולין צא, א). הכוונה בזה שהם מרגישים שאם לא ישמרו על הרכוש שהפקיד הקב"ה בידם ויוציאו אותו באופן הראוי, הרי הם מועלים בפיקדון שגם זה הוא ענף מאיסור גזל.

ב. כל הרגיל להקדים לחברו שלום והוא לא השיב לו, נקרא גזלן שנאמר (ישעיה ג): "גזילת העני בבתיכם". והפסוק מוקשה ההבנה, איך אפשר לגזול עניים? הרי אין להם דבר הראוי לגזול מהם. אלא מדובר בדבר שגוזלים אותו, וזה השבת 'שלום' של אדם למי שבירכו, להחזיר לו יחס, 'עני' הוא מלשון 'לענות' לו שלום!!!

ג. מי שאוכל בלא ברכה, נקרא גזלן, כיון שמונע את השפע הבא לעולם על ידי הברכה.

ד. במשנה אמרו (אבות ב, יב) יהי ממון חברך חביב עליך כשלך, מי שאינו זהיר בממון חברו, הוא נכשל לבסוף גם בדברים חמורים. כמו שמסופר (בבא מציעא כד, א) על מארחו של מר זוטרא חסידא שנגנב לו כוס עשויה מכסף. מר זוטרא ראה תלמיד מתלמידי ישיבתו שמגנב את ידיו בבגדו של חברו, עקב כך, הוא היה משוכנע שהוא זה שגנב, כפה אותו ואכן זה הודה, רואים מזה, שמי שאינו נזהר בממון חברו עלול להיכשל בעבירות חמורות של גזל.

לדאבונו אפשר ללמוד ולסיים את כל הש"ס כמה וכמה פעמים, ובכל זאת, כשבא מעשה לידי האדם הוא אינו חושב בכיוון זה, מפני שהיסוד הנ"ל לא נבלע בעצמותיו, לא נעשה לו כתורת חיים, חסר ב"לדעת חכמה ומוסר להבין". רק על ידי המוסר להבין, משתנה המבט, וכל מאמר חז"ל נהיה תורת חיים – תורה שצריכים לחיותה ולהחילה בכל מעשינו. רק כך אפשר להבין שהאדם השותק בשעת מריבה, הוא האדם השלם, לא מושפל הוא אלא מ"אוהביו של מקום", וזוכה לברכה "כצאת השמש בגבורתו".

סיעתא דשמיא של אדם גדול

מלבד כל האמור בעניין **דעת תורה** אשר קיימת ומצויה היא בגדולי ישראל הממיתים עצמה באהלה של תורה וכל ליבם וראשם מונח ללא הרף אך ורק בתורה, צריך לדעת שיזכו וזוכים הם בגין כך **לסייעתא דשמיא** מיוחדת אשר מחמתה מכוונים הם לאמת בכל ענין ואין תקלה באה על ידם, מן שמיא מעניקים להם עיניים צופיות למרחקים עד כדי כך שלפעמים אף העומדים בסביבותיהם משתאים לנוכח המראה המופלא.

ויעיד על כך המעשה הבא:

מעשה בבני זוג שחיו שנים רבות בצוותא והקימו משפחה יהודית לכל דבר, גידלו ילדים וחינכו אותם בדרך היהדות והכל התנהל על מי מנוחות. ביום לא-בהיר אחד נִשְׁפָּה הבעל בקסמיהם של כת נוצרית מסוכנת והחל להתנהג בביתו כנוצרי, רח"ל. ערך טקסי תיפלה כמנהגייהם, ענד שתי וערב לצווארו, והאשה והילדים רואים ועיניהם כלות.

האישה, אם יהודייה כשרה, באה לבית דין והתחננה בדמעות שליש שיסדרו לה גט על מנת שתוכל להיפרד מבעלה. הדיינים הזמינו את המשומד, אולם ברגע שהשמיע אב בית הדין את תביעת האישה לגט, הזדקף זה בגאווה והצהיר לאוזניהם הנדהמות של הדיינים:

"אני נוצרי לכל דבר, ובנצרות לא מקובל לתת גיטין"...

ניסו הדיינים לשכנעו, תיארו בפניו את צערה ויגונה של אשתו, אך לשווא. האוזניים היו אטומות.

אם היה זה מקרה רגיל, היתה בידי הדיינים אפשרות לכופף אותו לתת גט, על ידי הפעלת המשטרה והכנסתו לבית הכלא. הבעיה במקרה זה היתה שלאותו המשומד היו קשרים עם הוותיקן ברומא, הלא הוא מרכז הנצרות העולמי, וכיון שכך היו ידיהם של הדיינים כבולות.

לא צריך להיות 'מדינאי' בעל שם כדי להבין שמצב זה כרוך בבעיות סבוכות מאוד, וכל צעד שיאלץ את הבעל לתת גט יתפרש שם ככפייה דתית, מה שעלול לפוצץ את הפרשה אל התקשורת בקול רעש גדול, ואז גם משנאי-הדת בארץ יעשו כל שלאל ידם על מנת למנוע את נתינת הגט.

"אני הנוצרי האמיתי ולא הוא!"

האשה המשיכה לבכות ולבכות, ולתנות את ייסוריה בפני בית הדין. ושוב נקרא המשומד לדין, ושוב הוא חוזר על סירובו המוחלט לתת גט לאשתו. העניינים יגעים ונסחבים שבוע אחרי שבוע, חודש אחרי חודש, והסוף אינו נראה באופק.

גם לאחר שסיפרו לבעל שאחד מראשי הכת שלו נתן פעם גט לאשתו, עמד זה בסירובו, בהצהירו לפני הדיינים הנדהמים: "וכי נראה לכם שהאיש הזה שנתן גט הוא נוצרי אמיתי?! לא ולא! אם הוא עשה כדבר הזה, הוא אינו ראוי להיקרא נוצרי. אני הוא הנוצרי האמיתי!"

בשלב מסוים, לאחר שאב בית הדין 'התעמק' במנהגיה של אותה כת נוצרית, הציע להודיע לבעל שאשתו עשתה חטא מסוים, למרות שהיא כמובן היתה נקייה מכך לחלוטין, ובמקרה זה 'מותר' לתת גט גם לפי חוקיהם.

אבל, אליה וקוץ בה. עכשיו הועלה ספק שכיון שהבעל מגרש את אשתו רק בגלל החטא הזה, והאשה הרי לא חטאה, אם כן מדובר ב'גט מוטעה', ושמה גט כזה אינו תופס גם במקרה שלפנינו.

אב בית הדין ניגש אל מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל לשאול אותו האם במקרה הנידון אפשר להסתמך על גט שכזה, אם לא. והנה, באורח פלאי לא אסתיעא מילתא. סיבות מסיבות שונות עיכבו בעדו פעם אחר פעם להציג את השאלה בפני הגר"ש זצוק"ל. ויהי הדבר לפלא.

למרות שהאשה המשיכה להרעיש שמים וארץ בבכיותיה ובזעקותיה, החליט אב בית הדין לא לעשות מאומה בעניין הגט עד שתתקבל התשובה המיוחלת ממרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל.

והנה, לאחר תקופה, יום אחד הולך האב"ד ברחובות תל אביב, ובני זוג חרדיים ניגשים אליו כשצהלה על פניהם ודורשים בשלומם. אב בית הדין משיב בנימוס, והבעל שהיה בלבוש חסידי מלא שואל את הרב: "האם אינך מכירני?" מתבונן האב"ד באיש שלפניו ואינו מכירו.

"הלא זה בעלי שסירב לתת לי את הגט", התפרצה לפתע האישה בקריאת שמחה. "הקדוש ברוך הוא עזר לנו והכניס בליבו רוח טהרה ממרומים עד שהחליט לחזור בתשובה שלימה, וכיום הוא יושב ולומד בהתמדה גדולה, והעיקר שחזר להיות בעל מסור ואבא טוב לילדיו, והכל על מקומו בא בשלום".

שיאמין בחכמי התורה בכל מה שיאמרו!!!

במשנה (אבות ו, א) הודיעונו רבותינו כי הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה וביניהם: "ונהנים ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה, ונותנים לו מלכות וממשלה". וכתב המאירי שם: "שעושים אותו למנהיג, וחולקים לו כבוד מלכים". בין המידות שִׁמְנו חכמים בקנין תורה היא "אמונת חכמים", ובתפארת-ישראל ביאר: "שאינו מאמין לכל דבר ששומע - שזהו פתי יאמין לכל דבר - אבל יאמין לחכמים בחכמת התורה, אפילו לא ישיגם בשכלו". ובמאירי שם:

"רצונו לומר, שיאמין בחכמי התורה בכל מה שיאמרו, אפילו בדבר שאין שכלו משיג".

שורש ההיזדקקות לגדולי התורה בכל נושא נובע מארבע סיבות עיקריות: הצד ההלכתי שבבעיה, הסתברות שהיעוץ עמם הוא שיתן לנועץ את העצה הטובה ביותר, סיעתא דשמיא (כפי שראינו בסיפור הנ"ל), וכן משום שענייני הציבור מעיקרן מסורין לגדולי הדור. וכבר קבע במסמרות בשו"ת הריב"ש (סי' תמז):

"אין לנו לדון בדיני תורתנו ומצוותיה ע"פ חכמי הטבע והרפואה. שאם נאמין לדבריהם, אין תורה מן השמים חלילה... ואם תדין בדיני הטרפות ע"פ חכמי הרפואה, שכר הרבה תטול מן הקצבים. כי אין ספק. בניטלה הכבוד ונשאר בה כזית - שאנחנו מכשירים - הם יאמרו שימות לשעתו... כי לא מפי חכמי הטבע והרפואה אנו חיים. ואנחנו על חכמינו ז"ל נסמוך, אפילו יאמרו לנו על ימין שהוא

שמאל... לא נאמין אל חכמי היונים והישמעאלים שלא דברו רק מסברתם, ועל פי אי זה נסיון, מבלי שישגחו על כמה ספקות יפלו בניסיון ההוא".

חכמתו של 'הנודע ביהודה' לגילוי האמת

מלבד כח התורה המשפיע על דעת החכם להיות דעתו דעת תורה, יש חכמה מיוחדת אשר אינה מצויה אלא בתלמידי חכמים מובהקים וגדולי הדור אשר מכוחה זוכים לפסוק דין אמת.

אחד מגדולי ישראל שהתפרסם בחכמתו ובחריפותו היה "הנודע ביהודה" רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, שלבית דינו הגיע המקרה הבא: גביר אחד הוכרח פעם לנסוע לפראג לצורך עסקיו. לשם כך הזמין את שרותיו של עגלונו. השניים נסעו כבדת דרך ארוכה, עד שנטו צללי ערב, ולקראת חשכה עצרו את עגלתם והתכוננו לעשות את הלילה על אם הדרך. כמנהגם של אנשים פשטו השניים את בגדיהם ועטו על גופם כסות לילה, פרשו לעצמם מצע לישון עליו ליד העגלה ונרדמו.

עם שחר, התעורר העגלונו ראשון, ולאחר מחשבה זדונית של רגע, מיהר ולבש את בגדי הגביר. אחר עלה על העגלה והתיישב במושב האחורי כשהוא מתענג על הריפוד המלטף. הוא התבונן בקוצר רוח מבעד לחלון והבחין כי הגביר עדיין נם את שנתו, לכן הרים אבן קטנה, השליך אותה עליו וקרא בקול גדול: "נו, עגלונו! עד מתי תשכב?!...".

הגביר קפץ ממקום משכבו והיה משוכנע כי העגלונו חומד לצון, "האם הסתתרה בינתך?", שאל את העגלונו בכעס עצור. אבל העגלונו לא חשב לרגע לוותר, והחזיר לו בצעקה: "אתה משטה בי ומהתל בי?! אני הגביר ואתה העגלונו שלי, ועכשיו מהר לבש את הבגדים והתחל בנסיעה!". נוכח הגביר לראות כי לא בנקל יצליח לגבור על העגלונו, קיבל את הדין בשתיקה ואכן ונסע היישר לפראג, לכיוון בית הדין. בקושי עצרה הכרכרה וכבר קפצו מתוכה השניים כשהם צועקים בקולי קולות את אותם הדברים: "אני הגביר! אתה העגלונו!...".

במהרה נכנסו לחדרו של ה"נודע ביהודה", וכל אחד הרצה את טענותיו בפניו. שמע הרב את דבריהם והגיב: "עניין זה מסובך הוא עד מאוד, עלי לחשוב כיצד להכריע בדבר, לכן לכו עכשיו וחזרו מחר, בשמונה בבוקר, כדי לשמוע את הכרעתי בנדון". מיד לאחר צאתם, קרא הרב לשמש בית הדין והורה לו שמחר יושב אותם להמתין לו ולא יתייחס אליהם כלל, לפחות עד שעות אחר הצהריים המאוחרות.

עוד לפני השעה הנקובה כבר נשמעו הדי הויכוח בין השניים, הם צעקו בנסותם לגבור זה על קולו של זה: "אני הגביר! אתה העגלונו!", ופני שניהם בערו מכעס ומשנאה, אך שמש בית הדין, נאמן לבקשת הרב, ניגש אליהם והודיע כי הרב עסוק ביותר ועליהם להמתין בבית הדין עד שיתפנה.

בלית ברירה התיישבו השנים תוך כדי המשך ההתכחשות המילולית. אך הזמן חלף ולאט לאט נמאס הויכוח גם עליהם, הרי אדם אינו מסוגל לצעוק על עצמו במשך שעות שהוא הגביר... בהמשך התאספו בבית הדין עוד בעלי דינים נוספים שהשמיעו בקול את טענותיהם, ושני הטוענים לתואר הגביר נסחפו בהדרגה לאווירת המקום, בפינה אחת התווכח קבלן עם לקוח ובפינה אחרת התנצחו שני סוחרים ביניהם בויכוח מרתק.

שעות נוספות חלפו עליהם כך, בטנם התחילה לשגר אותות מצוקת רעב, ולהט הויכוח פג כמעט לגמרי. בשעות אחר הצהריים הציץ ה"נודע ביהודה" מחדרו והבחין שהשניים הסיחו את דעתם מן הענין הבווער שלשמו הגיעו, באותו רגע פתח את דלת חדרו לרווחה והרעים בקולו: "ייכנס העגלונו!", העגלונו האמיתי נבהל כהוגן וקפץ על רגליו במהירות, לאחר שבריר שניה נזכר כי הוא בעצם כבר אינו עגלונו מזה יממה שלימה, אך היה כבר מאוחר מידי...

ה"נודע ביהודה" הצליח להוציא את האמת לאור, והשניים החליפו בחזרה את בגדיהם ופנו לדרכם לשלום.

מאז ומעולם נשען עם ישראל על אמונתו בחכמי התורה. התורה היא יסוד קיום העולם כולו, וגדולי התורה השולטים בכל מכמניה ובקיאים בכל רזיה, הם היחידים הרשאים להכריע בשאלות שעולות על הפרק, קטנות כגדולות. הפרט והכלל, יחיד ורבים, ניגשים מאז ועד היום לשאול את דעתם של גדולי התורה ועל פיהם יישק כל דבר.

בכל הדורות היה עם ישראל אמון על עיקרון זה בלי לנטות ממנו ימין או שמאל. אמונת חכמים - האמונה שדעת חכמי התורה היא הקובעת בכל עניין, ברוחניות ובגשמיות, היתה מושרשת בליבות כלל ישראל. זאת ידעו כולם: דעת גדולי התורה היא הנכונה. כמו כן ידעו כי השומע לדעת גדולי התורה זוכה לברכה והצלחה בענייניו. וכך, לא רק בענייני הלכות הקפידו לשאול את דעתם של גדולי תורה, אלא אפילו בעניינים גשמיים, כגון מסחר, נהגו להתייעץ עמם. כאז כן עתה, גם כיום זהו יחסו של ציבור שומרי התורה לחכמיו.

נמצינו למדים אפוא שככל שהאדם יביט על מאורעות חייו דרך משקפיים של תורה, אזי יוכל להעניק להם משמעות גדולה יותר, ובכך ללא ספק יוכל לחוש את האמונה בבורא כאשר הדברים מתבטאים בכל רובד - קטן כגדול - שבחיו. לעיתים עלול הוא למצוא את עצמו חושב מחשבה נטולת הסבר ומשוללת היגיון, אלא שהקב"ה הכניס לו אותה במוחו, לטובתו ולתועלתו, כאשר הדברים מגיעים עד כדי הצלת גופו ונפשו ממש. וכפי שנראה מהמעשה הבא:

"עקיפה" מסכנת חיים!

לאחר הדלקת נר שמיני של חנוכה, נסע יורם חי זכריה בכביש 60 העובר בין יישובי בנימין. הכביש היה ריק במפתיע, למרות שהשעה היתה תשע ורבע בערב, זמן עמוס בדרך כלל. כחמישה קילומטרים לפני היישוב עפרה הוא ראה רכב לבן קטן שנוסע לפניו במהירות שלו, בערך 100 קמ"ש.

לאחר זמן מה, הרכב שלפניו האט באופן קיצוני והוריד את מהירותו לסביבות ה-50 קמ"ש. יורם חשב בתחילה שיש לרכב איזו תקלה ולכן הוא מאט. הוא החליט לבצע עקיפה, מכיון שהיה שדה ראייה מצויץ והכביש היה ריק. אלא שלפני שביצע את העקיפה בפועל, עברה מחשבה בראשו: אל תעקוף, אולי זה מחבל!

זו היתה מחשבה מוזרה לגמרי, כי הרכב שלפניו היה עם לוחית צהובה, ולא היתה שום סיבה לחשוד שמדובר במחבלים. פעמים רבות רכבים מאטים פתאום, ואף פעם לא חושבים שמדובר במחבל. כמו כן לא היה פיגוע ירי זמן רב באזור, לכן לא היתה שום סיבה הגיונית לחשש כזה.

אולם הפעולות שביצע הרכב שלפניו לאחר מכן הגבירו אצלו יותר ויותר את החשד, הרכב המשיך להאט וירד כבר לשולי הכביש. יורם הרגיש שהנהג ממש מצפה לכך שיעקפו אותו. פחדו הלך וגבר, הזמן נראה לו כמו נצח והוא החל להאט גם כן. באותו רגע החליט שלא משנה מה יקרה, הוא לא מתכוון לעקוף את הרכב שלפניו, למרות שעדיין לא הייתה ראייה לכך שמדובר במחבלים. לאחר מכן התעוררה בליבו מחשבה נוספת של פחד, שאם הנוסעים שלפניו חמושים, הם יכולים גם להסתובב מרכבם לאחור ולירות עליו גם אם לא יעקוף. הוא לא ידע מה לעשות באותו רגע.

לפתע נזכר במשפט ששמע בשיעור תורה, שכאשר אדם נמצא בסכנה יאמר: "בשם ה' אלוקי ישראל, מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל ומלפני אוריאל ומאחורי רפאל, ועל ראשי שכינת אל" (ראה זוהר במדבר פס' א' על דגלו). יורם החל למלמל זאת תוך כדי נהיגה, והתפלל: "ריבונו של עולם, תשמור עלינו! מה אנחנו בלעדיך!?"

בטחונו של יורם גבר בזכות התפילה. לפתע הרכב שלפניו החל להאיץ, ויורם נרגע מעט מהלחץ שאחז בו. לאחר מכן עלה בראשו שיעצור לטרמפיסטים שעומדים בטרמפיאדה בעפרה, וכך ירוויח שני דברים: האחד הוא שבינתיים הרכב שלפניו ימשיך בנסיעה ויתרחק ממנו, והשני שזכות המצווה להעלות טרמפיסטים תעמוד לו בשעת הסכנה הזאת.

כאשר הגיע לצומת, הסתכל לכיוון הטרמפיאדה וראה שיש בה אנשים ממתנים. הוא החל להאט ולאותת לכיוון הצומת, ואז הסתכל קדימה וראה שהרכב שלפניו מאט מאוד, עד כדי עצירה.

הוא ידע מה הולך לקרות. בתוך שניות ראה יד עם נשק יוצאת מהחלון ומתחילה לירות באנשים שנמצאים בטרמפיאדה.

באותה שנייה הבין שחשדו היה אמיתי לגמרי ואכן מדובר במחבלים ארורים. יורם עצר, הוא פחד שמא המחבל יסובב את ידו ויכוון אליו את נשקו. לאחר מכן הסתכל במראה כדי לוודא שאין רכב כלשהו מאחוריו, נסע בהילוך אחורי ונכנס לעפרה בעודו מתחיל לעכל את מה שראה.

עם רעד בידיו האוחזות עדיין בהגה, הבין יורם שהי' יתברך נתן לו את החיים במתנה. אלמלא המחשבה שהקב"ה נתן בליבו לא לעקוף את הרכב כי אולי יש בו מחבלים, היה בוודאי עוקף והם היו יורים עליו. באופן לא שגרתי הכביש היה ריק, ולא היו לפני המחבלים רכבים נוספים שיוכלו לירות עליהם.

לאחר מכן שמע, כמו כל עם ישראל, על פציעתם של עמיחי ושירה איש-רן, ועל כך שהרופאים היו חייבים לייחד את העובר שהיה בחודש השביעי. עם כל עם ישראל הוא שמח על החלמתם של עמיחי ושירה, והתפלל עם כולם על כך שהתינוק יחזיק מעמד, אבל למרבה הצער התינוק הפג סיים את חייו בטרם החל אותם. בכל זאת נקרא שמו עמיעד ישראל, להודיע שלמרות כל ייסורי הדרך והאויבים התת-אנושיים המתנכלים לו, עם ישראל הוא עם הנצח שזוכה בתוך צרותיו לניסים מתמידים מאיתו יתברך.

אכן, ניסיונות אין ספור עובר האדם, שבהם עליו להביט ולראות את השגחת ה' התמידית עליו, ולשזור את האמונה הבסיסית הזו בחייו המעשיים ממש. אך עוד קודם לכן, בתכונות נפשו, כיון שמערך המידות הפנימי של האדם, הלחץ, הדאגה והכעסים, עומדים לרועץ בראיית תמונת המצב האמיתית, עד כדי שעלול הוא עצמו לסבול מההתנהגות של עצמו, כלפיו וכלפי הסובב אותו. נציין דוגמא אחת מיני רבות, כפי שנחזה ממונולוג שכיח ופשוט, אך יש הרבה מה ללמוד ממנו:

דקה של מחשב חוסכת מריטת עצבים

"מה זאת אומרת אין משלוח?! נשמע קולו המתוסכל של תומר מבעד לאפרכסת, "זה לא ייתכן! אני חייב את המשלוח בדחיפות!" אבל המזכירה רק אמרה לו שוב בעדינות ובפעם המי יודע כמה שהיא אמנם מאד מצטערת, אבל השליח לא יהיה פנוי בשעתיים הקרובות.

"ואם בכל זאת יתפנה השליח?"

"הוא יגיע אליכם מיידית!" הספיקה לנצל את השתיקה הקצרה שלו.

תומר ניתק את השיחה בזעם, לא לפני שהספיק להבטיח לה שוב שזו הפעם האחרונה שהוא עובד איתם. בתור סמנכ"ל השיווק והתפעול של מפעל מצליח היתה לתומר מדי יום שבשגרה, עבודה מסיבית ולחוצה. הוא היה אחראי על כל משאבי החברה, ובנוסף, ניהל את מערך המכירות שלה. אבל אין ספק שאותו יום היה הלחץ ביותר - היה עליו להתארגן לקראת בואה של משלחת חשובה מחו"ל שקבעה פגישה עם חברי הדירקטוריון של החברה לשעה עשר בבוקר. הוא היה צריך לדאוג לכל פרטי הפגישה החשובה שכללה ארוחת בוקר חגיגית, סידור אולם הפגישות, סיור במפעל ועוד פרטים קטנים חשובים.

בשעה תשע הכל כבר היה נראה מאורגן - עד לשיחת הטלפון המתסכלת מחברת הקייטרינג שהרתיחה את זעמו. כבר אתמול הוא דאג להזמין את ארוחת הבוקר מחברת הקייטרינג שעמה היה רגיל לעבוד, אלו הבטיחו להביא את האוכל עם שליח מטעמם, אלא ששעה לפני הגעת המשלחת לפגישה נזכרו אלו להודיע לו שהמשלוח המתוכנן בוטל, בגלל פקק גדול שבו נתקע השליח. עובד פנוי לא היה באותה שעת בוקר מוקדמת, מה שאומר שבנוסף על כל הלחץ והעומס הקיים, הוא כנראה יצטרך לרדת לרחובות התל-אביביים הפקוקים והעמוסים, לחפש מקום חניה בסיכוי קלוש, ולהעמיס על רכבו את ארוחת הגורמה המיועדת לאורחים החשובים. הרבה ברירות לא היו לו והזמן פעל לרעתו. הוא סידר עוד כמה עניינים, ונכנס למגרש החנייה של המפעל על מנת לצאת עם רכבו ולהביא את המשלוח.

בעוד הוא יוצא עם הרכב משער החניון, טרנזיט מסחרית לבנה צפרה לו שתי צפירות קטנות, נהג הטרנזיט פתח את החלון וביקש ממנו: "תעשה לי טובה, יש לי כאן איזו סחורה לפרוק עבור המפעל. תוכל לפתוח לי לרגע את החניון?"

אילו היה מדובר ביום שגרתי - כנראה שתומר היה נענה לבקשתו באדיבות, אך מכיון שהוא היה לחוץ ועצבני הורה לנהג הנכבד בתנועות אצבע בלבד, שאין על מה לדבר ושיחפש לו דרך אחרת לפרוק את סחורתו.

לאחר זמן ממושך מורט עצבים בפקקים, חוץ מהזמן שלקח לו למצוא חנייה, הגיע תומר סוף סוף אל החנות: "בקשר להזמנה למפעל", אמר בחוסר סבלנות, "באתי לקחת את ההזמנה בעצמי".

העובד ניגש לראות היכן נמצאת ההזמנה, אך שב בידיים ריקות: "מצטער אדוני, אני לא רואה שההזמנה שלך נמצאת כאן". אמר באדישות.

תומר הרגיש שעוד רגע הוא פשוט מתפקע: "עשיתי אתמול הזמנה", התחיל לומר בקול רגוע ושקט יחסית שלאט לאט הלך וגבה: "ואמרו לי שאין משלוח, אז בזבזתי את הזמן שלי והגעתי בעצמי, ואתם אומרים לי שההזמנה שלי לא נמצאת?! סיים בצעקה. לשמע הצעקות הרמות הגיע למקום מנהל המשמרת. לאחר בירור קצר אמר לו בנינוחות: "אין לך מה לכעוס, אדוני, ההזמנה שלך אכן לא כאן, וזאת משום שהיא כבר נשלחה אליכם למפעל כבר בשעה תשע"... מנהל המשמרת הציץ בשעון והוסיף: "אני מאמין שהיא כבר הגיעה אליכם".

תומר כבר התחיל להרגיש סחרחורת: "אבל אמרו לי שאין שליח, שהוא תקוע בפקק או משהו כזה". המנהל הנהן בראשו: "נכון, אבל כשראינו עד כמה חשובה לך ההזמנה הזאת, החלטנו בכל זאת לשלוח לך שליח אחר...". תומר נשם עמוק, מנסה להירגע. "טוב, תן לי את הטלפון של השליח, אני כבר אקבע איתו". הוא יצא מהחנות והחל לנסוע חזרה לכיוון המפעל בתקווה להספיק ולהגיע לפני השליח, הטלפון מצלצל והשליח עונה.

"כן, שלום לך, מדבר תומר מהמפעל. עוד כמה זמן תגיע בערך?"
 "הייתי כבר במפעל שלכם", משיב השליח.

"נו, ומה? כבר פרקת את הסחורה?" שאל תומר באי-שקט.

"אה, תשמע סיפור", השיב השליח, "הגעתי למקום כדי לפרוק את הסחורה, אבל כשרציתי להיכנס לשער החניון, איזה עובד חסר סבלנות לא הסכים לפתוח לי את שער החניון, אז לא היה לי ברירה והתקדמתי עם הסחורה חזרה למפעל שלנו...". תומר התקשה לבלוע את רוקו ולהבין עד כמה טיפש היה כשנהג בקשיחות כלפי השליח המסכן שבסך הכל רצה להיטיב ולעזור לו. אם רק היה מבין במה מדובר ופותח את השער, היה חוסך לעצמו הרבה זמן וכאבי ראש...

כמובן שאפשר להרחיב בכמה היבטים נוספים על מעשה זה, אך מעל הכל מונח בו יסוד היסודות והוא - האמונה עם בחינת ההשתדלות, כאשר צריך לתת לכל אחד מהם את המבט האמיתי והפנימי המדוד שלו, לפי ערכו ומידתו.

אלפי סיפורים מהסוג הזה קורים בכל רגע נתון באיזשהו מקום - אצל אומות העולם נוהגים לומר ש'החיפזון מן השטן', ולהבדיל, גם היהדות אינה רואה בעין יפה את החיפזון, שגורר בצידו בעיות ותקלות הנובעות ממנו. הסיפור הנ"ל הינו דוגמא אופיינית לאדם שנהג בחוסר סבלנות והפסיד מכך, בגלל הפזיזות של עצמו. אם נלמד להרגיע את עצמנו, להוריד קצת את הלחץ ולהתייחס בכבוד ובאדיבות לאחרים, קרוב לוודאי שבסוף זה יחזור גם אלינו...

הרבה פעמים, כאשר אנו נמצאים בתוך ניסיון קשה, או אפילו קל, מתגנבת למוחנו המחשבה: "אין לי כוח לעבור את זה", "אין לי כוח לסבול ולהתמודד", ועוד ועוד מחשבות מסוג זה.

מחשבות אלו מייצגות את ההתנגדות הפנימית הרגשית שלנו לעבור את הניסיון שהזדמן אלינו. אבל התנגדות זו יוצרת כאב והמון רגשות שליליים. חלק גדול מאיתנו, לא רוצה באמת לחוות את הניסיון הזה, לא רוצה להיות בתוכו, רבותינו מלמדים אותנו את הכלל שתמיד כדאי לזכור ולהפנים כל פעם מחדש:

עם כל ניסיון שנשלח לך מהשמיים - יחד איתו נשלחים לך הכוחות המיוחדים והמדויקים לעמוד בו.

אם כך, בזמן הניסיון עצמו, העבודה שלנו היא לקבל את הכוחות החדשים שנשלחים אלינו מן השמיים. להאמין בקיומם, לגלות אותם! ואז להשתמש בהם!

האמונה עם בחינת
 ההשתדלות, כאשר צריך
 לתת לכל אחד מהם את
 המבט האמיתי והפנימי
 המדוד שלו, לפי ערכו
 ומידתו.

תחילת הגאולה הפרטית של כל אחד היא ברגע שיהיה מוכן להרפות מהתנגדות לניסיון, מהרצון להדוף אותו מחייו ובאמת לקבל כוחות חדשים שבעצם כבר נמצאים בו, ומושפעים עליו מהשמיים על מנת להתמודד. אם רק יאמין בקיומם, אפילו רק ברובד המחשבתי, ויתחיל לגלות ולזהות את הכוחות האלו בתוכו, יקל עליו להתמודד ולעמוד בגבורה בניסיון. ישנם שזוכים לחיות כך, אף אם הדבר ידרוש מהם מאמצים אדירים, כאשר ישכילו לראות כיצד מזמן להם הבורא יתברך בהשגחה פרטית כל מיני דרכים ואופנים לעמוד בניסיון בגאון, ואף אם אצלנו ייתפס הדבר כמעשה גבורה המעורר התפעלות, אצלם – ברוב ענוותנותם – ייראה כל העניין כדבר פשוט ומוכן מאליו של חובת ההשתדלות ותו לא. וכפי שנלמד מהמעשה הבא:

מעשה צדקה נשגב "ונסתר" של ד"ר רוטשילד

בפרשיות הקודמות, מספרת התורה על לידת גואלם של ישראל, הלא הוא - משה רבנו. אך יש להבין, מדוע בחר ה' דווקא במשה רבנו להיות מנהיגם וגואלם של ישראל? ... את התשובה לכך מגלה לנו התורה בעצמה, בפסוק הראשון שמתייחסים למעשיו של משה (כ, יא): "ויהי בימים ההם, ויגדל משה ויצא אל אחיו, וירא בסבלותם", ומביא רש"י את דברי המדרש: "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם". כאב למשה רבנו עד עמקי נשמתו לראות יהודי בצער. מיד כשראה זאת ה', אמר לו: "אתה תהיה גואלם של ישראל! לפי שרחמך עליהם". ללמדך שכל המרחם על ישראל - הקב"ה אוהבו ומחבבו, וממנה אותו מנהיג על הדור. את הסיפור הבא סיפר הגאון רבי אליעזר רוט בעצמו, לפני כמה חודשים, לאחר פטירתו של ד"ר משה רוטשילד, מנהל בית החולים 'מעייני הישועה':

אמור נא לי, האם התייעצת עם איזה רב כלשהו לפני שקיבלת החלטה כה גורלית? הרי זה לא פשוט למכור נכס נדיר בגלל חובות,

"לפני כמה שנים, חיפש ד"ר משה רוטשילד, דירה בבני ברק, על מנת לקנותה לאחד מילדיו. והנה, הגיעה אליו השמועה כי אברך אחד, אב למשפחה גדולה, מעונין למכור את דירתו בעיר בני ברק. פנה ד"ר רוטשילד אל ביתו ודפק על הדלת. "שלום רב, שמעתי כי הינך מוכר את דירתך, אך אני מתעניין לדעת - מה הסיבה לכך? ... מדוע לך למכור נכס כזה?". "יש לי חובות רבים", השיב האברך, "ואין לי שום דרך אחרת לפרוע את החובות, אלא הפתרון היחיד שנותר לי כדי לצאת מאפילה לאורה הוא רק על ידי שאמכור את ביתי". "והיכן אתה מתכוון לגור אחר שתמכור את הדירה?" שאל הד"ר, "הרי יש לך משפחה גדולה בלי עין הרע?".

"אני מתכוון לשכור דירה ולחיות כך", השיב האברך.

ד"ר רוטשילד כאב את כאבו של האברך ושאל אותו: "אמור נא לי, האם התייעצת עם איזה רב כלשהו לפני שקיבלת החלטה כה גורלית? הרי זה לא פשוט למכור נכס נדיר בגלל חובות, מי יודע אם תצליח אי פעם לקנות שוב דירה". "כן" השיב האברך, "שאלתי את מורי ורבי, הגאון רבי יעקב אדלשטיין והוא הורה לי לעשות כן". ד"ר רוטשילד עזב מיד את הבית ועשה את דרכו הישר אל הבית ב'רמת השרון', ביתו של מרן הגר"י אדלשטיין. הרב קיבלו בכבוד רב, וכשסיפר לו הד"ר רוטשילד את כל המעשה, השיב לו הגר"י כי הוא אכן מעורב במקרה והורה לו לפעול כך. כששמע כך ד"ר רוטשילד, חזר שוב לביתו של האברך ושאל אותו: "סליחה על החוצפה, אך רציתי לדעת, לאיזה סכום של כסף הגיעו החובות שלך?".

האברך התבייש אך לאחר הפצרות נקט בסכום גרנדיוזי של כמה מאות אלפי שקלים. ד"ר רוטשילד לא התבלבל, הוא הוציא צ'ק מכיסו ורשם בו את כל הסכום, ואמר: "תקשיב, אברך יקר וצדיק, אתה נשאר בדירה שלך, ועם הצ'ק הזה תכסה את כל החובות שלך, אני כבר אחפש דירה אחרת". סיים הגאון ר' אליעזר רוט ואמר:

"יד"ר רוטשילד הסתיר מאוד את מעשיו וכשנודע לי מכך השביע אותי שלא אספר זאת בחייו, ועל כן, כעת, לאחר שנפטר, אני מספר את הדברים לציבור, על מנת שיזכו להכיר במעלת העזרה והחסד וידעו כמה חשוב לעזור לבני התורה היקרים והצדיקים המעמידים את העולם".

כמעט וכל המנהיגים בעם ישראל היו רועי צאן: יעקב אבינו רעה את צאן לבן, משה רבנו רעה את צאן יתרו, דוד המלך רעה את צאן אביו, ללמדך, כי כאשר ראה ה' את רחמיהם הרבים אף על כבשים רכים, מיד ידע כי הם המתאימים ביותר להוביל את צאן מרעיתו, עם ישראל. רק אדם שיש לו לב מרחם ואוהב, המוכן לעשות הכל אפילו בשביל כבש קטן - רק הוא יכול ומסוגל לעשות הכל למען עם ישראל.

נידבק במידותיהם של גדולי העולם, ונשתדל לעזור לכל יהודי הנמצא בקושי ובצרה, ובעזרת ה' תבוא הגאולה!

מבט של אדם גדול בדורנו בהשקפה התורתית

כיון שעסקנו בדבר העומד ברומו של עולם ממש, ביחס שלנו כלפי ראיית התורה בכל פרט ועניין בהשקפה התורנית, ובמבט של גדולי התורה, אשר דעתם דעת תורה כלפי כל הקורה אותנו והחשיבות שיש להתייעץ בכל צעד ושעל עם אדם גדול, נביא בזה מקצת דברים שאמר מו"ר מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, בתקופת ימי השובבי"ם (מתוך הספר 'לקט שיחות וביאורים'):

העיקר דמות האדם נקבעת על פי מידת השקפתו

"אשרינו שיש בעם ישראל אנשים שקיבלו מרבתינו את ההשקפות הנכונות ודרכי לימוד המוסר, חשוב שאנחנו נשמע דברי תורה ומוסר. כמו שחשוב מאוד ללמוד את הפרק 'שור שנגח את הפרה' ו'מאימתי קוראין את שמע' ופסקי הלכות, כך חשוב ללמוד את הדעות וההשקפות הנכונות. עיקר דמות האדם נקבעת על פי השאיפה. אם השאיפה היא לעלות למעלה אז האדם שייך ל'אדם עליון', זו כוונת התורה 'סגולה מכל העמים', שנדע שאנו עם ישראל אחרת מכל העמים.

ככל הגויים בית ישראל

מרן החזו"א אמר שאלה שהרסו את הקדושה של עם ישראל במשך כשלושה דורות והכניסו את ההשקפות הפסולות לעם ישראל, בהתחלה היו אלו חסידי ההשכלה של ברלין, שרצו להפוך את עם ישראל לעם ככל העמים, להיות מעורב עם הגויים ולהתחבר איתם ולחנך את הילדים ללמוד את לימודיהם. כמו שהיתה פעם סיסמא - 'היה יהודי באהלך ואדם בצאתך', שאם יסתיר את יהדותו כביכול ויתחבר לאומות העולם, אז היחס אליו יהיה שונה. משם נוצרו הרבה דברים כאלה שנתחברו לאומות העולם ומשם הגיעו לרפורמה ונישואי תערובת. לאחר מכן באה תנועה אחרת שאמרה, אמנם אנחנו לא מתערבים עם הגויים ולא מתחתנים איתם, מבחינה לאומית אנחנו עם ישראל אבל אין לנו קשר עם העבר שלנו, אנו עם ככל העמים, כמו שיש בולגרים, סינים, יפנים וכו', יש גם עם ישראל.

תנועות ההשכלה, הרפורמה והלאומיות

בתור דוגמא סיפר לי חבר שפגש יהודי שהיה ממייסדיו של קיבוץ, והוא בן שמונים או תשעים. וסיפר זכרונות שבילדותו הוא למד בתלמוד תורה. החבר שסיפר לי שאל אותו מה למדת? והוא אמר לו ששינן דפי גמרא בעל פה... אמר ומה עכשיו? הוא בקיבוץ שאוכלים שם שפנים ומחללים שבת ויום הכיפורים. ושאל אותו, למה אתה לא מנסה לחזור לחיים הקודמים שהיו לך? אמר לו

הקיבוצניק: כשבגרת, ראיתי שעם ישראל סובל בגלות, וחשבתי לעצמי שאני אהיה חלק מ'עם חופשי', ונדבקתי עם בן גוריון, מה שהוא אומר זה הכי חשוב, והוא אומר לשכוח את העבר ואין קשר עם העבר. 'אנחנו עם חדש', כך בן גוריון לימד אותי, ולכן לא אשנה את אורח החיים שלי.

אתה בחרתנו-היהודים הם מין אחר ממין האדם

זה אחד מהיצרים של ימינו, שיש חלק בעם ישראל שרוצים להיות עם ששייך לחבר העמים. אבל כתוב: 'אתה בחרתנו מכל העמים!' אנחנו נבחרנו, וכמו שהחמורים ולהבדיל בני אדם הם שני סוגים שונים, חמורים הם בעלי חיים ובני אדם הם בני אדם, כך גויים ויהודים הם שני סוגים, הם סקטורים אחרים לגמרי. כמו שיש מין אחר בין בעלי חיים, אלה עופות ואלה שאר החיות.

פעולה טובה למטה מעוררת השפעה מלמעלה

השאיפה שלנו היא להשלים את אורח החיים שלנו עם תיקון המידות שהתורה מחייבת אותנו לעשות. כי כשיש מידות רעות, וחסרה מידת החסד והעזרה לזולת, אז חסר יסוד בעבודת ה' יתברך וחסר ביסודות של י"ג העיקרים של הרמב"ם. ואם נעשה את רצון ה' נזכה באמת שתהיה זכות לכל עם ישראל, ושלא נחשוב, מי אנחנו, והפעולות שלנו כלום הן. וכך אומר הגאון רבי חיים מוולוז'ין, שכל פעולה שאדם עושה כאן משפיעה השפעה עד העולמות העליונים להחזיר שוב השפעה טובה. והשפעה טובה מעוררת הרבה רצונות של חזרה בתשובה של הרבה רחוקים ע"י מאמצים שאנו עושים להתקרב יותר לקב"ה.

פולחן המדענות

כתוב בתורה שלאחר השעבוד הקשה, ישראל יצאו ממצרים לחירות וקיבלו את העצמאות. ואיך חוגגים את המאורע הזה של קבלת העצמאות? לא באמצעות ריקודי עם ומצעד צבאי, אלא ע"י הקרבת קרבן פסח, שחיטת האלוהות של מצרים. וכל אחד חוגג עם בני ביתו ומשפחתו, כמו שכתוב "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית", וניסן זהו תאריך קבלת העצמאות של עם ישראל, ואין הדבר משתנה גם עתה, ולא כמו שחוגגים ביום ה' באייר, שזה לא קבלת העצמאות האמיתית, אלא בניסן שאז יצאנו ממצרים ככתוב "ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם", ואין הבדל אם אנו בני חורין תחת שלטון זה או בשלטון מדינת ישראל.

חגיגת יום העצמאות על ידי שחיטת כבשים

לאחר מכן כתוב על קרבן פסח, "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל", וכן מובא בהגדה שזו שאלת הרשע - "מה העבודה הזאת לכם?" מה אתם חוגגים את העצמאות ע"י שחיטת כבשים בבית? תחגגו אחרת, צאו לרחובות! תרקדו! תעשו מצעד צבאי והופעות בידור, למה אתם מסתגרים בבתיכם?

"ואמרתם זבח פסח הוא לה'", אנו זוכים את אלוהות מצרים. מצרים היתה אז מפותחת ביותר מבחינה תרבותית יותר מכל המדינות של אז, ובכל המדעים הם הצטיינו, ובחכמת הטבע היו בקיאים כל כך עד שגם בימינו לא יודעים איך ידעו לחנוט המתים, וגם בתכנון והנדסת בנין היו מומחים, כמו שרואים את הפירמידות הענקיות שעד היום לא מבינים איך ידעו באותו דור לבנות את

הפירמידות לפי רוחות העולם שכל צד פונה לרוח אחרת, וזה עד כדי כך היה מפותח, שבימינו לא הצליחו לעשות בדיוק באותם זוויות כמו שעשו אז.

האקדמיה של היום - היא אלהי מצרים של אז

ובני ישראל שקעו גם בדברים אלו, וכשיצאו - שחטו את אלהי מצרים, והכוונה היתה גם להסיר מהם את העבודה זרה של מצרים מכל וכל, לשחוט ולסלק את התרבות הזו. ואני חושב שזו לא טעות אם נאמר שאלו ששמים להם למטרה את מבחני ה'בגרות' וההשכלה הגבוהה, זו היא העבודה זרה של מצרים. אבל הלומד את התורה כראוי, לא רק שיודע את התורה ומקיים המצוות, אלא שגם יודע את שאר החכמות מתוך התורה. וכפי שנראה מהמעשה הבא:

הציור של החזון איש

חדרו של פרופסור הלל אשכנזי, גדול מנתחי המוח בישראל באותם ימים, ומנהל המחלקה הניירו-כירורגית בבית החולים בילינסון בפתח תקוה, כבר ראה את כל סוגי המטופלים. לחדר הזה התנקזו המקרים הקשים והמסובכים ביותר של מחלות המוח בישראל, לכאן הגיעו מטופלים בדרגות החומרה הגבוהות ביותר שקיוו למצוא מזור אצל הפרופסור הנודע.

אבל יום קשה וסערה מטלטלת כבאותו יום, לא ראה החדר זמן רב. בתוכו ישב אדם, חיזור כסיד ורגליו רועדות בחוסר שליטה. ברכיו כשלו באימה, והיה נראה לפני עילפון. 'למעשה', קבע הפרופסור בצער, 'אתה מוגדר חסר סיכוי. המחלה כבר התפשטה בלי סוף. לצערי, אפילו ניתוח לא יכול להציל את המצב!'

האיש ישב, עיניו נפולות, וליבו הולם בפראות. 'אז מה זה אומר?' - שאל כאילו לא הבין. 'זה אומר - שניתוח הוא בלתי אפשרי, לא שייך במקרה כזה. הצילומים מוכיחים זאת מעל ומעבר לכל ספק. זה ענין של זמן, אולי אפילו ימים ספורים', אמר בקול שקט ותוך השתתפות כנה בצער על הבשורה הנוראה...

'אבל עשית כבר ניתוחים מסובכים - אז תנתח גם אותי!' - זעק האיש. 'ממילא אין מה להפסיד - לפחות תנסה!...' 'תסלח לי - השיב הרופא - 'אני רופא ומנתח, אבל לא רוצח חלילה... הייתי עושה בשבילך כמיטב יכולתי, אבל אני אומר לך בכנות ובצער רב שאין כל סיכוי!'

האיש יצא בברכיים כושלות, וצנח על הכסא. לידו ישב יהודי נעים הליכות, שראה כי המטופל שלפניו אובד עצות, נכנס עמו בשיחה עד שהבין למה פניו כה קודרות. 'אני מציע שניסע ליחזון איש', שהוא גם צדיק וגם חכם' - אמר למטופל, 'אולי נלך לשאול אותו? הרי ממילא אין מה להפסיד!'

בשעת ערב מוקדמת נכנסו השניים לביתו של החזון איש, שליבו נקרע כששמע את גודל הטרגדיה. הוא ביקש כי יביאו לפניו את הצילומים, והם מיהרו לשוב אל הפרופסור ולבקשם. כששמע הפרופסור את הבקשה המוזרה, שאל בפליאה: 'מי זה החזון איש? הוא רופא דגול! הוא יודע לראות צילומים!...' ואחרי רגע הוסיף: 'אתם יודעים מה, ממילא אין לי מה לעשות בהם, קחו ושיהיה לבריאות!'

למחרת בבוקר, התייצבו שוב בבית החזון איש כשהצילומים בידיהם. החזון איש הניפס מול האור, התבונן בהם היטב, ולבסוף - קרע דף ממחברתו והחל לצייר בקולמוסו. 'הנה, זה המוח' - אמר, וצייר עיגול ובתוכו עיגול נוסף, 'והמחלה נמצאת כאן' - שירטט קו

מזוגג. 'בוודאי' - הוסיף החזון איש בפשטות, 'פרופסור אשכנזי צודק שאי אפשר לנתח מכאן' - הצביע על נקודה מסוימת, 'שכן אם ינתח מכאן - ינותחו המחלה והמוח גם יחד...'

'אך אם' - אמר החזון איש אחרי ההרור קל, 'לא ינתח משם, אלא יתחיל מכאן' - אמר וסימן ריבוע ובתוכו קו עגול, 'ומכאן ימשיך בקו ישר עד לכאן' - שב והצביע על נקודה מסוימת - 'אז יוכל לנתח ללא דופי, המחלה תוסר, ואתה תזכה בבריאות איתנה!' - חייך וגם בירך. 'אז לכו בבקשה לפרופסור, והראו לו את מה ששרטטתי...'

מונית הוזעקה מיד, ובתוך שעה קלה כבר נקשו על דלתו של הפרופסור. הוא העיף מבט בציור, ונרתע לאחור בהלם. רגעי שתיקה ארוכים ומתוחים חלפו עברו, הפרופסור היה המום עד כלות נפשו, ואחרי זמן מה ביקש מהמזכירה: 'בטלי את כל התורים להיום, אני נוסע לבני ברק כעת.'

שלושתם נכנסו לרכב, שדהר את הדרך מפתח תקוה לבני ברק. במשך כל הנסיעה, שתק הפרופסור ולא דיבר מילה. הגיעו לביתו של החזון איש, וכשנכנסו, לפני הכל, שאל הפרופסור קצרות: 'האומנם? האם כבודו הוא שצייר זאת?'

'אכן, אישר החזון איש, 'משהו לא ברור? שב בבקשה ואסביר לך, דבר דבור על אופניו'. הפרופסור התיישב על הכסא הישן, והגיב בשאלה: 'הכל ברור בציור, רק דבר אחד לא ברור - מנין לרב הידע הזה?! איך חשב הרב על הדרך המקורית הזו?'

ובבת אחת, פרץ מפיו שטף של שאלות: 'הן ניתחתי מאות מוחות בחיי, ומעולם לא חשבתי על הגישה הזו. איך חשב על כך הרב? האם כבודו מנתח מוח גאוני לא מוכר? באיזו אוניברסיטה למדת? אלו ספרים קראת? כמה מוחות ניתח הרב בחייו?'

החזון איש חייך, והשיב בענוות חן: 'הרגליים הללו' - החווה על ברכיו, 'מעולם לא דרכו בשערי אוניברסיטה! העיניים הללו' - היטיב את משקפיו, 'מעולם לא קראו אף ספר רפואה. ובכל זאת - נראה לי שהדרך שהצעתי לנתח - היא נכונה ובעלת סיכוי. הלא כן?'

'בוודאי שכן' - גמגם הפרופסור כשהוא מחוויר מרוב הלם, 'נכון שזה לא בטוח, אבל יש לדרך הזו סיכוי טוב להבריא את האיש. ניתחתי מאות מקרים בחיי, עברתי על עשרות ספרי רפואה והשתלמתי במיטב האוניברסיטאות - ומעולם לא עלתה בדעתי האפשרות הזו... מי יודע כמה אנשים הייתי יכול להציל... אבל אינני מבין... איך ייתכן שאדם שלא למד רפואה ולא דרך בשערי אוניברסיטה, יידע מעצמו על הדרך הזו?'

הגאון רבי חיים ברים זצ"ל, שהיה עד למעשה וראה אותו בעיניו, סיפר שהחזון איש חייך קלות, הצביע על ארון הספרים ואמר באידיש: 'וואס מיר דארפן ווייסן, ווייסן מיר פון די הייליגע תורה' - כל הידע הדרוש לנו, אנו יודעים מהתורה הקדושה!

הפרופסור ההמום נפרד מהחזון איש, וביצע את הניתוח בהצלחה, לשמחת המטופל המחלים ובני משפחתו. לימים, כשהיה בכנס רפואי ונקרא לנאום, הוציא מכיסו את הציור שצייר החזון איש ונופף בו לעיני הקהל תוך שהוא קורא: 'לפעמים קשה לנו - הרופאים המבינים, לשמוע לרבנים ולהאזין לעצותיהם. הציור הזה מזכיר, כי החכמה האמיתית טמונה דווקא בתורה, ויותר מכל מה שלמדתי עשרות שנים באוניברסיטה - נמצא בחכמת התורה!'

אחרי כמה שנים, נכנס מתמחה לחדרו של הפרופסור, והביט במסגרות שעל הקיר - הנושאות כולן תעודות מאוניברסיטאות נחשבות בכל רחבי תבל. לצידן, תמונה לא גדולה, ממנה נשקפה דמותו של רב עטור משקפיים... 'זה בטח סבא שלך', הפטיר המתמחה לעבר הפרופסור. 'ממש לא' - השיב הפרופסור מינה ובינה, 'כל המסגרות מזכירות לי כמה אני יודע, והתמונה שלו נועדה להזכיר לי כמה אני עדיין לא יודע!... כמה חכמה טמונה בתורה הקדושה שהיא נחלת לומדי התורה...'

הסיפור, שהגר"ח ברים זצ"ל היה עד לו, פותח לנו אפיק נוסף להביט אל החכמה המופלגת הטמונה בתורה. יש בה הכל, כל הפתרונות לכל בעיות החיים, כל סוגי החכמות, פסגת הידע והקידמה - הכל כבר מונח וטמון בתורה. והדרך לזכות בזה - היא פשוט לשבת ולעמול בה, להתמיד בעיסוק בה ברצינות וברציפות, לקנות בה ידיעות נרחבות ולעמול על הבנתה!

הסתר פנים-הנהגת הבורא בעולמנו

עד כאן הבאנו כמה דוגמאות להראות עד כמה השגחתו של הבורא יתברך עלינו היא תדירה ותמידית ללא הפסק, למדנו כיצד להביט נכונה על המתרחש סביבנו והקורה אותנו בכל רגע. והראינו את הקשר של הדברים לתורתנו הקדושה ולדעת התורה אצל תלמידי החכמים, מהו נס ומהו טבע, כיצד מן הניסים הגלויים - אדם מודה בניסים הנסתרים. ננסה בשורות הבאות לגשת לנדבך נוסף, והוא החלק הנקרא בדברי רבותינו - "הסתר פנים", שמשמעותו הנהגת הבורא את עולמו באופן בו כל רצונו, כוונותיו ותכלית העניין בעצם נסתרים ומכוסים מאיתנו. ונרחיב בזה מעט:

חלק מהסתר הפנים מתבטא בחוסר בהירות ואי-יכולת להבין את המאורעות. נמחיש זאת באנקדוטה שכיחה בחיינו:

"עצור בצד!" נשמע קולו של השוטר ברמקול, והנהג לא ידע את נפשו מרוב תסכול.

"היה לך תמרור 'עצור', ולא עצרת", נזף בו השוטר.

"נכון אדוני, אבל בדרך כלל אני נהג זהיר שמקפיד על כל כללי התנועה, אני פשוט ממהר לשליחות דחופה ביותר..."

"לא מעניין אותי!" השיב השוטר באדישות מקפאה והגיש לו את הדו"ח.

"אבל נסעתי לאט, וגם ראיתי שהצומת היה פנוי לגמרי", טען הנהג להגנתו.

"אין על מה להתווכח" סינן השוטר ביבושת, "תמרור 'עצור' פירושו עצירה מוחלטת, לא רק האטה! ה'עצור' הזה משמעותו הצלת חיים, ואתה התעלמת".

"אבל יש רבים שמתעלמים מהתמרור, מדוע דווקא אותי קונסים? ובכלל, מנין לי לדעת שהמשטרה תחליט לארוב כאן לנהגים?" המשיך הנהג להפריח טיעונים זה אחר זה.

"לא מתאים לך להיתמם כל כך..." גיחך השוטר באירוניה, "לו המשטרה לא היתה מסתתרת, אף נהג לא היה מעז לעבור עבירת תנועה, כדי להרתיע נהגים המשטרה חייבת להיות סמויה, כדי לבחון האם הנהג אכן מציית לחוקי התנועה, או שמא הוא עושה זאת רק כשיש שוטר גלוי בסביבה..."

לא נלאה את הקוראים בהמשכו של הוויכוח, אבל המסקנה מתאימה גם לענייננו:

לו כל יהודי שהיה מקיים מצוה היה מקבל את שכרו מיידית, ולעומת זאת, לו כל עובר עברה היה מקבל עונש לאלתר - הבחירה היתה מתבטלת, והאדם לא היה מעז לחטוא, אלא משתדל לרדוף אחר המצוות. המצב הזה של ה'הסתר פנים' הוא אתגר ההתמודדות של האדם, כאן מתגלמת יכולת הבחירה האמיתית שלו.

ההתמודדות-קלה יותר

האמונה בה' מקנה לחיים תכליתיות, תקוה ומשמעות. עם זאת, קיים בעולם 'הסתר פנים' שבלעדיו היתה נשללת מאיתנו הבחירה החופשית, כמו שנאמר: "והסתרת פני מהם" (דברים לא, יז: עי' חגיגה ה, וחולין קלט:).

חלק מהסתר הפנים מתבטא בחוסר בהירות ואי יכולת להבין את המאורעות. במצב זה, במקום שיראה האדם את ידה המכוונת של ההשגחה העליונה הניצבת מאחורי המאורעות, צפה ועולה בו המחשבה שמא חלילה בורא העולם עזב אותו. האדם מטבעו מעוניין להבין שלכל פרט יש סיבה, לכן אם הוא אינו מבין את תכלית סבלו, הסבל קשה לו שבעתיים.

הבנת הסבל מעניקה לאדם כוחות מחודשים המאפשרים לו להתגבר על צרותיו. אדם יהיה מוכן לעבור ניתוח מסובך ומסוכן, אם הוא ישתכנע שהדבר נעשה לטובתו, תלמיד יהיה מוכן לקבל עונש - אם הוא יחוש שהעונש אינו שרירותי. לעומת זאת, כאשר האדם סבור שכל מה שמתרחש הוא מקרי וחסר תכלית, הוא עלול להתייאש.

אגב, אחד מהיהודים שחיו בשואה וחוו על בשרם את מוראותיה, המציא בצוק העתים את שיטת ה'לוגותרפיה', שמטרתה לעזור לאנשים שעוברים סבל אמיתי להתגבר ולהתמודד עם סבלם, הוא הגיע למסקנה שלא תמיד אדם יכול לשנות את סבלו, אבל תמיד נשאר בידו האפשרות לבחור את נקודת המבט ממנה יסתכל על הסבל, כאשר המשמעות שאדם נותן לכך משפיעה מאוד על הרגשתו. כשאדם מנסה למצוא מוקד ערכי שיתן משמעות לסבל או לקושי שהוא עובר - יקל עליו להתמודד. מטרת השיטה היא לחשוף ערכים משמעותיים לאדם, שעשויים לתת לו כוח במצב של מצוקה.

אדם שרואה תכלית בכל מה שקורה לו, אינו מאבד את צלם האלוקים, הוא יבכה, הוא יכאב, הוא יצעק, אולם הוא לא יתייאש! יהודי מאמין יודע שהקב"ה נמצא בכל מקום ובכל מצב, שום דבר אינו מתנהל בשרירות, וגם אם יש מצב של הסתר פנים - הקב"ה נמצא שם ומשגיח (עיי' 'דגל מחנה אפרים' פרשת וילך; 'נתיב מצוותיך' שביל אמונה, שביל החמישי).

'נופל'- אבל 'גלוי עיניים'!

ולמען האמת, דווקא מצב זה של 'הסתר פנים' מעיד על הקירבה היתרה שלו אל הקב"ה. אל הרבי הקדוש מרוזין זי"ע הגיע פעם אחד מחסידיו ושח לפניו על אודות צרה צרורה שהגיעה עליו. החסיד ביקש את ברכת רבו כדי שיצא מצרה לרווחה, והרבי בירכו בכל לב, אולם הלה לא נושע. כך חזר המאורע הזה על עצמו שוב ושוב. באחת הפעמים התבטא היהודי במר נפשו: כנראה הקב"ה שכח ממני (חלילה!). אמר לו הרבי: יש ארבע דרגות בשמות האדם: אדם, אנוש, גבר, איש. החשובה שבכולם 'אדם', הנחות ביותר הוא 'גבר'. כתוב בתורה על בלעם (במדבר כד, ג-ד): "נאום הגבר שתום העין, נאום שומע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה נופל וגלוי עיניים"; 'נאום הגבר' - מי שהוא בבחינת 'גבר', המורה על דרגה נחותה, אומר 'שתום העין' - שהקב"ה כביכול העלים עיניו ממנו. אבל 'נאום שומע אמרי אל' - אדם המאמין וזוכר כי הקב"ה מנהיג העולם 'אשר מחזה שדי יחזה' - שרואה את הקב"ה בכל מצב, יודע שלהיפך, ככל שהוא 'נופל', הרי דווקא בזמנים קשים אלו הקב"ה 'גלוי עיניים' אליו יותר מהרגיל. לא זו בלבד שאין ה' יתברך מסתתר ממנו, אלא הוא עוד מוסיף להשגיח עליו בהשגחה יתירה, בחסד וברחמים ('כנסת ישראל').

לראות מעבר לקיר

דברים מפורשים אנו מוצאים בדברים של ה'אור החיים' הקדוש בפרשת משפטים (שמות כב, ו), וז"ל: "אין לך שעה ורגע שאין ה' יתברך עושה פעולה עם האדם, בין בבחינת גופו בין בבחינת צרכיו". לכן גם אם האדם אינו רואה בעיניו כרגע את חסדי ה', עליו להאמין שכך הם פני הדברים. ואדרבה, כגודל החשכה - כן גודל האורה העומדת לבוא עליו. מרן הי"ד חיים זצוק"ל ביאר פעם את הביטוי 'א הערכער איד' (יהודי מרומם) על פי משל לאדם העומד סמוך לקיר. הוא אינו רואה כלום, מלבד את הקיר עצמו. אולם אם האיש גבוה יותר מהכותל, עיניו רואות את כל המרחב שמעבד לקיר. כך הוא בעניין הבטחון. לפעמים העולם כולו נעשה לפניו ככותל, העולם חשך בעדו. אך אם הוא יהודי מרומם, כלומר בעל בטחון חזק כראוי, הרי דומה הוא לאותו אדם גבוה שרואה גם את מה שמתרחש מעבר לקיר, הוא רואה שהכל לטובה ולברכה, ולא רואה רק את החושך הקיים בקדמת הקיר...

בחירה בתוך הערפל

לעיתים נדמה לנו שאילו היינו רואים בחוש את ההנהגה של שכר ועונש, שהיא אחד מייג עיקרי אמונה (המובאים בפירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין פ"י), היו חיינו קלים יותר. נדמה לנו שאילו היתה הנהגת ה' גלויה, וכל חוטא היה נענש מיד לאחר חטאו, היו אמונתנו והשקפתנו בהירות יותר.

לעיתים נשמעות אמירות תמימות אצל בעלי תשובה בתחילת דרכם על כך שהם מצפים לגמול מידי על השתדלותם להתקרב. כשהגמול מתמהמה, משום מה, ולפעמים אף נערמים קשיים נוספים בדרכם, יש מהם שמתקשים להבין למה ומדוע. מי שמתבונן בספר בראשית, ודאי נוכח לדעת אילו ניסיונות וקשיים עברו על האבות הקדושים על אף השתדלותם ודבקותם בבורא העולם. הדברים לא שברו את רוחם, כי הם ידעו לבטח שיש הנהגה של הסתר פנים. הם השתדלו למלא את רצונו של הקב"ה, והאמינו שהגמול הטוב עוד יגיע, אם לא בעולם הזה - אזי בעולם הבא.

שכר ועונש מיידיים הם בלתי אפשריים מכמה סיבות. ראשית, אם השגחת ה' היתה נראית תמיד ומיד, היתה התביעה על האדם גדולה מאוד, למעלה מהיכולת האנושית.

נוסף לכך, מטרתנו בעולם היא לבחור בטוב ולברוח מפני הרע. הבחירה היא יסוד חיינו. האדם נברא בעולם הזה למען הבחירה (ראה דברים ל, טו - כ). לו יצויר שאדם שהיה בוחר בטוב היה מקבל מיד שכר, והבוחר חלילה ברע היה נענש לאלתר - אזי הבוחר בטוב לא היה בבחינת 'צדיק', אלא 'חכם' בלבד... אפילו ילד קטן שרואה תוצאה מיידית של מעשה טוב - יבחר בטוב וימנע מעשיית רע... כדי לזכות אותו בשכר אמיתי על בחירתו ניתן בפניו מצב שקול, ושתי האפשרויות ניצבות מולו. אם למרות הכל הוא יבחר בטוב, בבחינת: "ובחרת בחיים" (שם, יט) - יגיע לו שכר אמיתי על מאמציו לבחור בטוב בכל זאת.

אילו היינו רואים את הנהגת ה' באופן מוחשי, היתה נמנעת מאיתנו הבחירה, ועבודת ה' היתה נעשית כמתוך כפייה. הידיעה הבהירה היתה מאלצת את האדם לפעול כפי שהוא מצווה על ידי ה', ולא היה נותר רצון כלשהו להמרות את פיו, כפי שהבאנו במשל הפתיחה על אודות משטרת התנועה המשתדלת להסתתר כדי למלא את תפקידה כראוי.

לכן עלינו להחדיר לליבנו את הידיעה, שדווקא אור הבהירות הוא המקנה לחיינו את מימד הבחירה, והוא המאזן את העבודה הרוחנית בעולמנו.

הכל מידו ומאיתו

מאוד, כי לולא כן, לא היה מסוגל להביע את רצונו, והדבר היה מתסכל אותו מאוד ומשפיע לרעה על מצבו.

דוגמא נוספת:

אברך חסר אמצעים התגורר עם משפחתו המונה שמונה ילדים בשכירות במשך שנים. באחד הימים החליט בעל הבית למכור את הדירה, וביקש מהם לפנותה... הגזרה היתה נראית קשה מנשוא, אבל בליט ברירה הם חיפשו פתרון אחר. בשלב זה נכנסו עסקנים לתמונה וסייעו להם למצוא דירה באחד הפרויקטים המוזלים, וכיום הם משלמים משכנתא באותו גובה של שכר הדירה ששילמו במשך שנים ללא תכלית... הם הבינו שאותו 'הסתר' בדמות הצורך לפנות את הדירה, הוביל אותם להארה בדמותה של דירה משלהם...

עלינו להכניס לתודעתנו את העובדה שדווקא חוסר הבהירות, הסתר הפנים, הוא המקנה לחיינו את מימד הבחירה, והוא המאזן את העבודה הרוחנית שלנו.

כשנכיר בכך, יוכל הדבר לסייע לנו לעבור כל מכשול, לשמוח גם כשקשה מעט, לחייך גם כשעצוב, ולברך על הרעה שלא תבוא, כשם שמברכים על הטובה. בורא העולם נמצא איתנו גם עכשיו, הוא לא יעזוב אותנו לעולם, הוא מנווט את חיינו בדרך הטובה לנו ביותר.

הידיעה – מצילה ומגינה!

הבעל שם טוב הקדוש (ידגל מחנה אפרים, ליקוטים פרשת צו) הסביר את הפסוק "ואנכי הסתר אסתיר פניי" (דברים לא, יח), כי כאשר האדם יודע שהוא נתון תחת השגחת ה', אין הדינים והפגעים שולטים בו. לכן גם כאשר מתרגשות ובאות עליו צרות ורדיפות, אם יתחזק בידיעה שהכל מידו יתברך, ושאין כאן אלא הסתרת פנים, אבל לא עֲזָבוּ ה' חלילה - לא יפגעו בו הצרות, ולא יינזק. אולם לעיתים מסתתר הקב"ה בהסתרה כפולה, הסתרה שבתוך ההסתרה, והאדם אינו מכיר בהשגחת ה' העומדת ביסוד הדברים ומקיפה אותו תמיד. זהו הנרמז במילים 'הסתר אסתיר', שאפילו הסתרתו של הקדוש ברוך הוא נסתרת מן האדם (תשואות חן שם). עצם העובדה שהאדם יודע שהקב"ה נמצא, אך הוא במצב של הסתר - היא כבר דרגה חיובית מסוימת. אך רוב בני האדם אינם יודעים שהקב"ה מסתתר, ולכן גם אינם טורחים לחפשו.

משחק המחבואים – אל תתיאש מלחפש

הרה"ק רבי ברוך ממזיבוז' זי"ע תיאר את משחק ה'מחבואים' שהוא היה משחק בילדותו עם חבריו כמשל ל'הסתר פנים'. באחד הימים הוא היה ה'עומד' שתפקידו לחפש את חבריו המסתתרים, והנה, בשלב מסוים, לאחר שמצא את כולם מלבד אחד, הוא הפסיק את המשחק על דעת עצמו. החבר האחרון שנותר במקום המסתור שלו התפלא מדוע שום תנועה אינה ניכרת בשטח, והבין שה'עומד' אינו מחפש אחריו כלל... הוא יצא ממחבואו, והגיע בטענות מדוע לא מחפשים אחריו. הוא נפגע מאוד, ובצדק! והנמשל: הקב"ה, הנוהג איתנו בהנהגה של הסתר פנים, שואף שלמרות הכל נחפש אחריו ונמצא אותו, גם כשהוא בהסתרה שבתוך ההסתרה. שלמרות היותו מוסתר, נתאמץ לחפשו, נבחין בו ונוכל למצוא אותו ואת עקבותיו בכל מקום (עי' תנא דבי אליהו רבה פט"ז).

אל תשכח! הינך בן מלך!

משל למה הדבר דומה? לבן מלך שכעס עליו אביו ושלחו לגדול בין בני הכפר. הוא אמנם בהסתרה, אבל יודע מיהו אביו הגדול ולאן צריך הוא לשאוף. אבל מה אומלל הוא בן המלך שאפילו אינו יודע שאביו הוא המלך, וגדל הוא בין בני הכפר. הרי הוא בהסתרה שבתוך ההסתרה, שהרי אינו יודע אפילו על כך שהוא בהסתרה. להבדיל, היו דברים מעולם, שילדים בגיל רך ביותר נקלעו לגיונגל, גדלו שם בין בעלי חיים וניזונו על ידם, ובמשך הזמן נהגו כבעלי חיים לכל דבר, הלכו על ארבע, השמיעו קולות כמותם, ולא ידעו כלל שהם בני אדם ויכולים לדבר. כל עוד לא גילו אותם - הם לא הרגישו שום חסרון בחייהם הנוכחיים, הם לא שאפו ליותר, כי לא ידעו שיש בידיהם להתקדם ולהיות כשאר בני אדם. עד כדי כך, שגם כשגילו אותם, היה קשה להם להתרגל לחיות כבני אדם... ראינו אפוא, שיש תועלת רבה באותו הסתר, אך עלינו לדאוג שלא נשכח שמדובר בהסתר, ולשאוף למצוא את בורא העולם בכל מקום ולזכות בהנהגה של הארת פנים.

צידה לדרך

א. - שתי מצוות הקשורות זו בזו (הג"ר אייזיק שר).

- מדוע הטריח עצמו הגאון רבי איסר זלמן מלצר בשעה 2.00 בלילה בשעת הסכנה.

- מחשבה עמוקה ופנימית של אדם גדול.

ב. לימוד זכות:

- הוופל החצוי

- ההזמנה בדואר

- הוא לא אומר לי שלום

- אדם רואה לפי מה שיש לו בפנים

- הבחור מתמהמה - להיפגע או לא?

שתי המצוות קשורות זו בזו

א. ידוע הדבר בשם הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל, שישנן שתי מצוות עשה בתורה הקשורות בקשר ישיר ואמיץ זו בזו. האחת - מצות "ואהבת לרעך כמוך", והשניה - מצות אהבת ה'.

הדרך הישירה ביותר להתחבר לבורא עולם היא בקיום המצוות. המילה 'מצוה' טומנת בחובה את המילה "צוותא" – שפירושה - חיבור. כשאנחנו מקיימים מצוה, אנחנו עושים את רצונו יתברך וכך מתקרבים אליו. ככל שנלמד תורה ונקיים יותר מצוות, בהתאמת רצוננו לרצונו - כך אנחנו מתקרבים אליו יותר.

כאשר אדם אוהב את חברו, אזי מתוודע הוא לנקודה יסודית מאוד הטמונה וחבויה בתוכו, והוא סוד ויסוד **בחיבור**.

ככל שאדם מחובר לעצמו, כך יכול הוא להתחבר לזולתו, להעניק ולראות נכון, לצאת מתוך שיקוליו וענייניו העצמיים ולראות את תועלת וטובת הזולת, והדברים ארוכים.

ככל שיסוד החיבור מתחזק אצלו, כך יכול הוא להתחבר לבורא. עם אותו יסוד עצמו שבו הוא מחובר לעצמו ולזולתו, יכול הוא להשתמש ככלי נתינה בנפשו לנשמתו להיות מחובר יותר לבוראו.

אצל גדולי הדורות מצאנו בחינה עמוקה זו של רגישות לזולת ברום המעלה, דבר שהיה כל כולו ביסודו עבודת ואהבת ה'. וכפי שיעיד המעשה המופלא הבא :

בשעה 2:00 בלילה בשעת העוצר-צריך תירוץ!

גדולי ישראל שבכל הדורות, היו ידועים במידת הרחמים שלהם, וברגישותם הגדולה לצרכי הזולת ולרגשותיו.

הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, היה דודם של שלושה מראשי ישיבת חברון - רבי אהרן כהן, רבי יחזקאל סרנא ורבי משה חברוני. בהלווייתו של רבי איסר זלמן, עמד רבי משה חברוני וביקש לספר סיפור מדהים, על אהבת התורה של דודו, וכך סיפר :

בארץ ישראל התנהל באותה תקופה מאבק עקוב מדם, בין האנגלים לבין המחתרת היהודית. בזמנים מסוימים הכריזו האנגלים על עוצר – שבו אסור לצאת מהבית בלילה, החל מהשעה שש בערב ועד השעה שש בבוקר. חיילים בריטים פטרלו ברחובות, לפקח על ביצוע העוצר. כל אזרח שנמצא מסתובב ברחוב, נלקח למעצר או - אם נראה חשוד ומסוכן - אפילו נורה על ידי החיילים. בשעת לילה מאוחרת, ישב רבי משה חברוני בישיבה ולמד. השעה היתה 2 בלילה, כששמעו דפיקות על הדלת. הוא נבהל ונחרד, הבריטים באים!

מה הם מחפשים בישיבת חברון? הם חושבים שמישהו החביא כאן 'סליק' (מחבוא) של נשק! מה יהיה? הוא בכלל לא יודע אנגלית, ואין לו דרך לתקשר איתם. הוא התפלל מעומק ליבו, וביקש מה' שיעזור לו. אחר כך ניגש אל הדלת, ושאל בקול קצת רועד: "מי שם?"

ואז הוא שמע קול עונה לו באידיש: 'דער פעטער' (הדוד).

הדוד?? מתוך תחושת רווחה גדולה הוא פתח את הדלת, ורבי איסר זלמן מלצר נכנס פנימה.

"למה הגיע הדוד פתאום לישיבה?" תהה רבי משה, "והרי יש עוצר, ומסוכן להסתובב בחוץ!"

אמר לו הדוד, רבי איסר זלמן: "ישבתי בבית עם רמב"ם קשה, והייתי זקוק בדחיפות לתירוץ על הקושיא. את מי יכולתי לשאול בשעה כל כך מאוחרת בלילה? אמרתי לאשתי: 'ר' משה חברוני, האחייך שלנו, ודאי אינו ישן עכשיו. הוא יושב בישיבה ולומד, אלך אליו, ונלבן יחד את הקושיא ברמב"ם."

"עמדתי נדהם מגודל אהבת התורה של הדוד", אמר רבי משה חברוני בהספדו. "הוא טרח ובא בשעה 2 בלילה, בעיצומו של עוצר, מאחר שלא היה יכול להישאר בלי תירוץ על הקושיא!"

לאחר מכן, המשיך רבי משה וסיפר:

"רבי איסר זלמן פרס בפניי את הקושיא האדירה שהציקה לו. התפללתי לה' שיאיר את עיניי, ואמרתי תירוץ. רבי איסר זלמן היה מאושר. הוא פנה ללכת, אבל אני הפצתי בו: 'דוד, בבקשה תישן כאן! מסוכן לצאת עכשיו לרחוב!'

'אני צריך לכתוב את החידושי', הוא אמר.

'בסדר, אפשר לכתוב כאן'. השבתי.

'לא! אני צריך לכתוב במחברת שלי. אני לא יכול לכתוב כאן, רק בבית'. הוא פסק.

החלטתו הייתה נחושה, ומה יכולתי לעשות?! ראו מה זאת אהבת תורה! ראו עד היכן הגיעה התמדתו המופלאה של רבי איסר זלמן מלצר!

ב'שבעה', כשבא רבי משה לנחם את הרבנית, הזכירו בני הבית את הסיפור שסיפר בהספד.

הגיבה הדודה: "לא כך היה המעשה".

"לא כך היה?" תמה רבי משה חברוני. "והרי בעיני ראיתי ובאזני שמעתי. הוא בא אלי בעיצומו של העוצר..."

"נכון", אמרה הדודה, "הוא בא אליך בעיצומו של העוצר, אבל כל המעשה שונה לחלוטין! אתה סיפרת את הסיפור, כדי ללמד על אהבת התורה של רבי איסר זלמן ועל התמדתו. את זה כולנו כבר יודעים, גם בלי הסיפור שלך. הסיפור מראה את שבחו בעיניי אחר".

וכך סיפרה הרבנית - אשתו של רבי איסר זלמן מלצר, על אותו מעשה:

"רבי איסר זלמן כתב את חידושי התורה שלו, ואני סייעתי לו לסדר את הכתבים. הוא רצה מאוד שהספר יצא לדפוס, ואני רציתי בכך עוד יותר ממנו. הבעיה הייתה, שבגלל קצב ההדפסה האיטי ובגלל העומס, בעלי הדפוס אמרו שרק בעוד חמש שנים יוכלו להדפיס את הספרים! זה היה מצער מאוד, שהרי עולם התורה זקוק לספרים של ר' איסר זלמן!

יום אחד הודיעו לי מבית הדפוס, שמישהו ויתר על ההדפסה שלו. 'אם תביאו לי את הכתבים עד מחר, בשמונה בבוקר, הם יוכנסו מיד לדפוס. אבל אם תבואו בשמונה וחמש דקות, התור ייתפס, תחכו עוד חמש שנים', כך הודיע בעל בית הדפוס...

בלילה הגיע ר' איסר זלמן לביתו, והרבנית סיפרה לו בשמחה גדולה שהכתבים ייכנסו לדפוס למחרת בבוקר. הכל כבר מוכן ומאורגן, אין שום מניעה להביא את הכתבים להדפסה. פתאום החוויר רבי איסר זלמן. "מה קרה?" שאלה הרבנית בדאגה. "את יודעת שהכנסתי לספר קושיא ותירוץ של ר' אהרן כהן, וגם קושיא ותירוץ של ר' חצק'ל סרנא, ורק את ר' משה חברוני לא הכנסתי".

"נו, ולכן? מה הבעיה? ר' משה חברוני הרי לא יקפיד, הוא עניו גדול".

"אני לא יכול", אמר רבי איסר זלמן. "אני לא אדפיס את הספר בלי קושיא של ר' משה!"

הרבנית ביילה הינדא כמעט התחילה לבכות, אבל רעיון גאוני נצנץ ועלה במוחה. "תיגש לר' משה חברוני, ותשאל אותו על תירוץ לקושיא ברמב"ם, על אף שאתה כבר יודע את התירוץ. תמחק את התירוץ שאתה כתבת, ותכניס את התירוץ שלו - שיהיה זהה לשלך - ליאבן האזלי".

ואכן, יצא ר' איסר זלמן בשעת לילה מאוחרת אל ר' משה חברוני, והגיע בשעה 2 בלילה לביתו, כדי לשמוע ממנו תירוץ לקושיא ולהכניסה לאבן האזל, כדי שלא יהיה חשש של פגיעה בר' משה... כזכור, היה באותו לילה עוצר, אבל העוצר לא הפחיד אותו. הוא הגיע אל ר' משה חברוני עם 'רמב"ם מוקשה'. הוא אמר, שלא היה יכול לישון בלילה, והיתה זו האמת לאמיתה, וכי היה יכול לישון בעת כזאת!! הן הדפסת הספר תלויה ועומדת על חוט השערה, ובשום אופן אי אפשר להוציא את הספר, אם תהיה בכך פגיעה ח"ו בר' משה.

לאחר שהציג ר' איסר זלמן בפני ר' משה את הקושיא האדירה, וקיבל ממנו את התשובה, שכבר חידש בעצמו לפני כן, הוא מיהר אל ביתו. צריך היה לערוך את הדברים מיד, כדי שבשעה 8 בבוקר כבר יהיו הכתבים בדפוס"...
 "ר' איסר זלמן היה מתמיד גדול מאוד", אמרה הרבנית ביילה הינדא, "אבל הוא לא היה רק מתמיד, הוא גם היה 'מרחם על הבריות'. מאמצים גדולים מאד עשה ר' איסר זלמן כדי להיזהר מכל חשש של פגיעה ח"ו בזולת.

"מחשבה" עמוקה ופנימית של אדם גדול!

במעשה הבא יש ללא ספק לימוד עצום עד כמה רגישות מונחת בליבו הגדול של אדם גדול. ועד היכן הדברים מגיעים: נוהג היה הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, רבה של ירושלים, לצאת את ביתו בחודשי הקיץ החמים, להחליף אוויר ולאגור כוחות חדשים, בחדר שהוקצה לו על ידי הנהלת בית היתומים 'דיסקין', בתשלום מלא, כדרישתו. בקיץ תרצ"א, חצי שנה לפני פטירתו, נחלש מאוד, וזמן קצר לאחר בואו לבית היתומים, הוא שב לביתו, מוקדם מהרגיל, למרות הפצרות רופאיו ובני משפחתו.

שאלו רבי משה בלוי ז"ל, מדוע הזדרז לשוב לביתו. השיבו הגרי"ח: חש אני שקיצי קרב, וחוששני שמא יסתיימו ימיי במקום זה המצוי בקצה המערבי של העיר, הרחק מאוד מבית הקברות בהר הזיתים שנמצא בפאתיה המזרחיים של העיר. אינני חפץ שאנשי ה'חברה קדישא' יטריחו עצמם לשאתי דרך רחוקה כל כך..."

הזדעזע רבי משה בלוי זצ"ל למשמע דברים אלו ושאלו: האם מחשבות מעין אלו אינן גורמות לעצבות? ענה לו הגרי"ח: מיום שהגעתי לגיל ארבעים לא הסחתי דעתי מהיום האחרון, וברוך ה', לא הזיק הדבר לבריאותי!

לימוד זכות-מתוך אמונה שלמה

ב. לימוד זכות אינו סתם עוד דבר בעולמו של יהודי אלא הוא ערך וכלי נחוץ ביותר לעבודת האדם הבסיסית כלפי כל יהודי ובודאי כלפי הסביבה הקרוב אליו.

מסופר על אדם שבנו הגיע אליו בדמעות שליש ובשיברון לב, וזאת לטענתו משום שרוב הלקוחות זורמים לחנות של יהודי מתחרה. אמר לו אביו: "אם כן, עליך לגיל ולשמוח שליהודי יש פרנסה!"

ולכאורה, תשובת האב תמוהה. וכי כך מנחמים בן שבור לב, המתנה את צרותיו בפני אביו? הרי הוא בוכה שנלקחה ממנו פרנסתו ואילו אביו מורה לו לשמוח?

נראה כי תשובת האב לבנו מתמצתת בתוכה השקפת עולם שלמה המולידה את היכולת להתבונן במציאות כולה בעין טובה. היכולת לגיל ולשמוח בהצלחת האחר, שואבת מהמבט הטוב על העולם, על הזולת ועל עצמי. מידה זו של עין טובה ולימוד זכות מהווה בסיס ליכולת שלנו לדון את החבר ואת עצמנו לכף זכות.

ואף בזה יש קשר ישיר בין היחס שצריך האדם ליתן למה שקורה עמו לבין הקשר הרצוי שצריך להיות לו עם המושג דעת תורה, וכפי שיתבאר.

תחילה נפתח בכמה עובדות אשר יש הרבה מה ללמוד מהם על החיים.

הוּפּל האחרון החצוי...

הוא היה עסוק מאד. הטיסה הקרובה, שלא היתה מתוכננת, שיבשה את כל תוכניותיו. הפגישות המתוכננות בוטלו בזו אחר זו. כל העניינים השוטפים נדחו לזמן בלתי ידוע. כעת עמדה הטיסה על הפרק. הוא חייב להשיג את כל המסמכים הדרושים ובתוך יומיים להיות על המטוס.

עד הטיסה הוא בקושי אכל ובקושי ישן. בשעת האפס, הספיק להזמין מונית ולדהור אל שדה התעופה. שם מיהר לעלות על הטיסה הממתנה, כשלידו צמוד תיק היד שלו, שבו אחסן מסמכים חשובים, וחבילת וופלים שהספיקה אשתו לתחוב לתיקו. הוא התיישב על כסאו, משחרר אנחת רווחה מריאותיו. הוא ביקש לעצום את עיניו ולשקוע בשינה עמוקה, אלא שאז התעוררה בטנו הריקה והחלה לדרוש את שלה. הוא ננער באחת וניסה למצוא הכיזד יוכל להרגיע את רעבונו. לא נותרה לו ברירה אלא להסתפק בחפיסת הוופלים שצירפה אשתו המסורה לתיק, בטרם יצא לדרך. הושיט את ידו, פתח את התיק, הוציא וופל אחד והחל אוכל בשקיקה.

בעוד הוופל בין שיניו, הוא מבחין כי היושב בכסא שלידו מושיט אף הוא את ידו אל חבילת הוופלים, ומתחיל לאכול להנאתו. וכך, כנגד כל וופל שהוא מכניס לפיו, עושה זאת גם היושב לידו.

התימהון הפך את את לתחושת זעם, שהלכה וגברה עם כל נגיסה שנגסה הלה בוופלים שלו. הוא לא הבין כיצד ידיו של האיש ממשיכות להיות מושטות באופן שיטתי לעבר חבילת וופלים שאינה שלו, ללא רעד קל.

חבילת הוופלים הלכה והתרוקנה בקצב מהיר. קרקעית החבילה כבר נראתה. כעת נותר עוד וופל אחד. הוא ציפה לראות מה יעשה החצוף שלידו.

והנה, היד החצופה הושטה אל חפיסת הוופלים בוטחת כמקודם, לקחה את הוופל האחרון וחצתה אותו לשניים. את החצי הגדול "ברוב טובו" הוא הותיר לו. כאן כבר כמעט פקעה סבלנותו, אבל הוא העדיף לשתוק ולהמשיך את שארית הטיסה כשבטנו עדיין רעבה ופניו מופנות לצד השני, שלא לראות את הפנים של האיש החצוף הזה.

הטיסה הסתיימה. הוא ירד מהמטוס ופנה לביקורת הדרכונים, הוא פתח את התיק כדי למצוא את הדרכון שלו. ובפנים הוא רואה... חבילת וופלים שלימה.

זו הייתה החבילה שלו...

כן! כל מה שחשב על הגנב החצוף, היה זה בעצם הוא... באצילות שאין כמותה, הותיר לו שכנו לטיסה בסוף הסעודה המשותפת את מחצית הוופל האחרונה לשלל.

והוא ידע שמהיום המושג "לדון לכף זכות" יזכה אצלו לחשיבות עליונה.

מדוע ההזמנה בתיבת הדואר?

לפעמים אפשר לשמוע אדם שרוטן על כך שפלוני לא כיבד אותו כראוי או במקרה הגרוע יותר, אפילו פגע בו... וזאת מדוע? מפני שפלוני עורך שמחה כעת לבנו, הוא הגיע עד לכתובתו של ה"מתלונן", והניח את ההזמנה בתיבת הדואר... נו, וכי הוא לא היה יכול לעלות לבית, לדפוק בדלת ולתת לו את ההזמנה ביד??

אכן, טענה מוזרה... אך יש כאלה...

לא נתמקד בחלקים הבעייתיים על היבטיהם השונים שניתן לנתח וללמוד מעובדה זו ודומיה. אך נפנה מבט וכיוון למחשבה לענייננו...

נשאל:

האם קיימת מציאות שבה בעל השמחה מיהר לחלק עוד הזמנות וזמנו יקר מאוד לקראת השמחה אותה הוא עורך? אולי היה זה שלוחו שהיה ממונה על חלוקת ההזמנות והוא זה שהניחם בתיבה? אולי בעל השמחה בכלל לא רצה להפריע לך בשעות העמוסות בהם אתה טרוד ולכן לא עלה לבינתך? ואולי פשוט הוא באמת עלה ודפק בדלת ביתך אלא שאף אחד מבני המשפחה לא שהה אז בבית ולכן לא היה מענה? ועוד כהנה וכהנה, אכן, על לימוד זכות צריך לחשוב, להתבונן ולפעמים גם לייצר אותו. לפעמים זו נראית משימה קשה, "לדון לכף זכות", לראות את הזולת עושה מעשה הנראה רע בעינינו, ובכל זאת לחשוב עליו מחשבה טובה. אין זו נאיביות ותמימות, גם לא צדקות יתירה. זוהי חובה אנושית בסיסית, שהרי כל אחד רוצה לזכות במבט כזה מצד זולתו כשהוא בעצמו טועה.

לדוגמה, עמדת ליד המכולת השכונתית, עמוס בשקיות, נגרר בקושי. בכביש שלידך חולפת מכונית, אתה מזהה אותה כרכבו של השכן מקומה שנייה, וידך מונפת לעברה. השכן מנפנף אליך לשלום וממשיך הלאה. התחושה הראשונית אומרת: "איזה מין בן אדם הוא זה?! וכי הוא לא יכול לעצור לי, לקחת אותי כמה מטרים עד הבית, והרי הוא ממילא נוסע?! דווקא חשבתי שהוא בן אדם נחמד, תמיד מקדים שלום, די חביב. נראה שטעיתיי". מחשבה שניה, יכולה להעניק שלוש אפשרויות לפחות לאי-העצירה. באופן זה השכן יישאר אדם חביב, נעים ונחמד, למרות שלא עצר לך:

יכול להיות שהוא לא הבחין בך, והוא בכלל נפנף למישהו אחר.

אולי המכונית שלו היתה עמוסה ולא היה מקום להיכנס.

ייתכן שבעצם הוא התכוון לקחת שמאלה בצומת, ולא היה בדרך הביתה.

כל אחת מהאפשרויות סבירה בהחלט. האפשרות שהשכן לא עצר בדווקא, היא אולי הכי פחות סבירה, ובכל זאת אנו בוחרים תמיד משום מה, את האפשרות השלילית.

הדן לכף חובה משול לעיוור צבעים רוחני שאין ביכולתו להבחין בצדדים החיוביים של זולתו. מוכרת לנו התופעה של אנשים הרואים היטב, אולם צבעים מסוימים אינם נקלטים בעדשות עיניהם.

תמיד צריך לראות טוב ולדון לכף זכות.

אדם רואה לפי מה שיש לו בפנים!

אך מדוע קורה באמת שיש בני אדם שרואים באור חיובי את הנעשה סביבם ויש כאלו הרואים הכל באור שלילי. עד שאפשר שאת אותו המקרה בדיוק, האחד יקח למקום חיובי וטוב והשני יקח למקום שלילי, כיצד, ומדוע זה קורה? יש ודאי מקום להרחיב בדברים, אך יסודם אחד:

אדם רואה דברים, מתרגם אותם, מפרש ומגיב לפי אופיו ומידותיו, תכונות נפשו וערכיו. ככל שיעבוד על עצמו ופנימיותו, כך יוכל לראות את הקורה סביבו טוב יותר וחיובי יותר, לחיות נכון באושר ושמחה, ליהנות מסביבה טובה, נעימה ונוחה. רק האדם בוחר כיצד להבחין ולאבחן את הקורה סביבו.

כאשר אנו באים לדון את הזולת, לא מוטל עלינו לקבוע את האמת האובייקטיבית, מטרתנו היא לקבוע את ההתייחסות שלנו למתרחש סביבנו. לכן רשאים אנו לומר: כל עוד הדבר אפשרי, ברצוננו להתייחס אל המעשה שעשה פלוני באור של "כף זכות". ואז הרווח יהיה כולו שלנו! המעשה הבא ילמד אותנו עד כמה ראוי להרגיל את הנפש לראות דברים באור חיובי. וכדלהלן:

האם להיפגע מהאיחור לפגישה?

סיפרה בת ישראל מה שאירע לה באחת מפגישותיה בדרך אל היעד הנכסף, להקמת בית כשר ונאמן בישראל:

בדרך כלל מפגישה שניה ואילך נהגתי להיפגש בלובי של בית מלון, כך נוצר מרחב נוח לשנינו. תמיד הקפדתי להגיע בזמן כדי לא לזלזל או לפגוע, חלילה, ברגשותיו של הבחור התורן.

גם הפעם, יצאתי מוקדם לכיוון בית המלון. נכנסתי ללובי והמתנתי בסבלנות. עברו עשר דקות, השעה שנקבעה מראש כבר הוצגה בשעוני והבחור טרם הופיע. עוד חמש דקות חולפות, עשר, חמש עשרה, והוא עדיין לא הגיע. התחלתי להרגיש לא בנוח, זה ממש לא נעים לשבת בלובי לבדי כשמסביבי זוגות רבים. בלית ברירה חייגתי לשדכנית ושאלתי אותה אם היא יודעת מה קורה עם הבחור, היא ביקשה ממני להמתין עוד כמה דקות ובמקביל היא תנסה לברר עם הוריו מה קורה (לבחור לא היה פלאפון אז, היה זה בעידן אחר...)

רק לאחר ארבעים וחמש דקות הופיע בפתח הלובי, בחור מתנשף, אדום ומזיע. פניו היו מיוסרות ומובכות, הוא לא מצא את עצמו, התנצל וביקש סליחה. הוא הרגיש מאד גרוע עם האיחור הזה עד שהחליט לספר לי מה עומד מאחוריו... ומה שהוא סיפר היה כל כך פיקנטי עד שנדמה היה לי שהוא המציא את העלילה הזו בדרך לכאן.

הבחור התגורר בצפון, והיות שכך, נהג לצאת עוד משעות הצהריים המוקדמות לכיוון המרכז, המקום בו קבענו להיפגש. הוא הגיע לאזור בני ברק, שעה לפני המועד שנקבע מראש, משם תכנן להמשיך הלאה ל'כפר המכביה', מקום המפגש. בינתיים, עד שיעבור הזמן, נכנס לקיוסק הקרוב, קנה שתיה קרה להתרענן ולהירגע מהנסיעה הארוכה ושאל את אחד המקומיים אם הוא מכיר מקום נח שבו הוא יוכל להתארגן ולהסתדר לפני הפגישה.

המקומי הצעיר והנחמד המליץ לו להיכנס ל'שטיבלאך' הקרוב, שם מאחורי חדר המבוא ישנו חדר גדול, בדרך כלל הוא ריק, הרבה בחורים צעירים עוצרים בו להתארגן ולנוח. הבחור - שעליו סיפורנו נסוב - שמע ואימץ.

נכנס ל'שטיבלאך', הציץ פנימה וגילה שהמקום מלא מפה לפה, מה יעשה? הוא חייב להתארגן, עוד שלושת רבעי השעה הוא צריך להיות ב'כפר המכביה' ולא נעים להיכנס כמו שהוא נראה עכשיו...

הוא הסתובב בבנין, חיפש מקום ל'השתקע' בו ומצא. היתה שם פינה שקטה שנראה שזה עתה עברה שיפוץ. בלי לחשוב הרבה הוא נכנס פנימה ומצא עצמו מחליק היישר לתוך בור מלא במלט טרי ומבעבע...

מה מתברר, שבאותה פינה "שקטה" במרכאות כפולות, היה בור שיישרו אותו במלט, הוא לא הבחין בו, ולא חשד בכלום... (אולי הנסיעה המעייפת טשטשה אותו ואת יכולת השיפוט שלו - אבל כך היה).

ועכשיו... מה עושה בחור שנעליו ומכנסיו עד גובה הברכיים מלאים בטיט ורפש והוא חצי שעה לפני פגישה??? אם היה גר או לומד בקרבת מקום הבעיה היתה מגיעה לפתרונה.

הוא ירד חזרה לשטיבלאך כשהוא מתבוסס בכלוך, כל פסיעה היתה בעיניו כנצח, כח המשיכה עבר עליו ביתר שאת. בלית ברירה הוא נכנס כך לבית מדרש, מבויש ונכלם, אולי משם תבוא ישועתו... והיא באה -

בדמות שני נערי חמד שהתגלגלו מצחוק, הם הסתכלו עליו בעיניים שואלות, מה קרה? איך הגעת לזה? הוא ענה בבהילות, מתוך מצוקה אמיתית: "מבטיח לכם שאספר לכם איך עשיתי את זה, אבל לא עכשיו, עוד עשרים דקות אני אמור להיות ב'כפר המכביה', מחכים לי, בבקשה תעזרו לי לצאת מהצרה הזו כמה שיותר מהר".

הם לקחו אותו לשיבה בה הם למדו, שהיתה בקרבת מקום ממש, והכניסו את כולם למצב כוננות, לא היה בחור שפספס את המראה 'המרנין' הזה. בחור אחד לקח את המכנסיים המלוכלכות ושפשף מתחת למים חמים, חברו רץ והביא מהחדר שלו אבקת

ועכשיו... מה עושה בחור שנעליו ומכנסיו עד גובה הברכיים מלאים בטיט ורפש והוא חצי שעה לפני פגישה???

כביסה, הם שפשפו חזק, עמלו והבריקו את המכנסיים, חיממו מגהץ על חום גבוה וגיהצו אותם ללא הרף עד שהצליחו להחזיר להם את המראה הבוהק שהיה להם. חבר נוסף ניקה את הנעליים, רביעי הגיש לו כוס מים והרגיע... אבל מה לעשות, למרות הרצון הטוב והסיוע, הדקות עברו בקצב מפתיע, עם כל המאמץ שנעשה למענו הוא לא הצליח להגיע בזמן, אחרי הכל - טראומה זו טראומה ולוקח זמן להתאושש ממנה.

זהו, זה הסיפור שהוא סיפר.

ואז היכתה בי ההבנה. הבחור הזה פשוט בעל מידות שהוא אכן עוד הצליח בכלל להגיע לפגישה, אם היה קורה לי דבר כזה, הייתי מחשבת מסלול מחדש וחוזרת - בלי להסס לרגע - חזרה הביתה.

חשוב להבהיר את המסר שלמדתי מהסיטואציה הלא נעימה הזו :

"הוי דן את כל האדם לכף זכות". כשישבתני בלובי והמתנתני, אודה - ממש כעסתי, נפגעתי עד עמקי נשמתני. בחור שנותן לי להמתין לו - כל כך הרבה זמן - בלי להתחשב ברגשותיי, אולי לא ראוי לפגישה... לרגע לא העליתי בדמיוני את תמונת המצב המבישה אליה נקלע.

ולא רק זאת, יותר מכך: הוא התעלה על הרגשות המביכים, על ההשפלה והאכזבה והחליט להמשיך לפגיעה ולא לאכזב אותי, אם הוא היה קצת פחות רגיש, ייתכן שהיה מודיע על ביטול הפגישה בגלל הנסיבות.

כמה עלינו לדון לכף זכות.